

Volwasseneneducatie in Limburg: behoefteonderzoek

Een kwantitatief onderzoek naar het profiel, de knelpunten en hefboomen en de opleidingsbehoeftes van cursisten

Uitvoerder:	Universiteit Hasselt, SEIN
Onderzoekster:	Lieve Lembrechts
Promotoren:	dr. Steven Lenaers en prof. dr. Patrizia Zanoni
Oprichtgever:	vzw Provoli

Januari 2011

INHOUDSTAFEL

INLEIDING.....	3
1. PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN	5
1.1. Probleemstelling.....	5
1.2. Onderzoeksvragen.....	6
2. METHODE.....	7
2.1. Instrument	7
2.1.1. Conceptualisering.....	7
2.1.2. Operationalisering	8
2.1.3. Gestandaardiseerde vragenlijsten.....	11
2.2. Steekproeftrekking	11
2.2.1. Populatie.....	12
2.2.2. Steekprofeenheden en steekproefkader.....	12
2.2.3. Steekproeftype	12
2.2.4. Steekproefomvang	13
2.3. Veldwerk	13
2.4. Beschrijving van de steekproef en representativiteit	14
2.5. Data-analyse	14
3. RESULTATEN	15
3.1. Beantwoording van de onderzoeksvragen voor de volledige groep en de verschillende opleidingsniveaus apart	15
3.1.1. Wat is het profiel van de CVO/CBE-cursist?	15
3.1.2. In welke mate zijn kansengroepen vertegenwoordigd aan de CVO's/CBE's?	27
3.1.3. Wat zijn de knelpunten voor de toegang tot een CVO/CBE-opleiding?	30
3.1.4. Wat zijn de hefboomen voor de toegang tot een CVO/CBE-opleiding?	35
3.1.5. Wat zijn de knelpunten voor de verderzetting van een CVO/CBE-opleiding?	39
3.1.6. Wat zijn de hefboomen voor de verderzetting van een CVO/CBE-opleiding?	39
3.1.7. Op welke manier heeft men de opleiding leren kennen?	41
3.1.8. In welke mate zijn cursisten tevreden over CVO-opleidingen?	42
3.1.9. Welke zijn de procesbehoeftes op het vlak van CVO-opleidingen?	50
3.2. Beantwoording van de onderzoeksvragen voor de belangrijkste studiegebieden	51
3.2.1. CBE	51
3.2.2. CVO	65
4. CONCLUSIE	78
BIBLIOGRAFIE	83

INLEIDING

Vzw Provoli (Promotie Volwassenenonderwijs Limburg) gaf onderzoeksinstituut SEIN van de Universiteit Hasselt de opdracht om een onderzoek uit te voeren bij de cursisten van de Centra voor VolwassenenOnderwijs¹ en Centra voor BasisEducatie² in Limburg. Aanleiding van dit onderzoek is het vijfjaarlijkse opleidingsplan van de centra, waarbinnen een omgevingsanalyse van de opleidingsbehoeftes verwacht wordt.³

De concrete invulling van het onderzoek werd voorafgegaan door een literatuurstudie van bestaande behoeftestudies op het vlak van levenslang leren.⁴ Op basis van deze literatuurstudie werd vervolgens in samenspraak met de opdrachtgever voor een specifieke onderzoekspiste gekozen. Meer in het bijzonder heeft dit onderzoek tot doel om het profiel van de cursisten, de hefbomen en knelpunten die ze ervaren bij de aanvang en eventuele verderzetting van een cursus, de wijze waarop ze de opleiding leerden kennen, hun mening over de huidige opleiding en hun behoeftes, kwantitatief in kaart te brengen.

Op basis van deze doelstellingen werden volgende onderzoeksvragen geformuleerd, die doorheen de studie centraal zullen staan:

1. Wat is het profiel van de CVO/CBE-cursist?
2. In welke mate zijn de kansengroepen vertegenwoordigd aan de CVO's/CBE's?
3. Wat zijn de knelpunten voor de toegang tot een CVO/CBE-opleiding?
4. Wat zijn de hefbomen voor de toegang tot een CVO/CBE-opleiding?
5. Wat zijn de knelpunten voor de verderzetting van een CVO/CBE-opleiding?
6. Wat zijn de hefbomen voor de verderzetting van een CVO/CBE-opleiding?
7. Op welke manier heeft men de huidige opleiding leren kennen?

Daarnaast worden uitsluitend voor de CVO-cursisten twee bijkomende onderzoeksvragen opgenomen:

8. In welke mate zijn cursisten tevreden over CVO-opleidingen?
9. Welke zijn de procesbehoeftes op het vlak van CVO-opleidingen?

¹ Verder: CVO

² Verder: CBE

³ Zie Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Noord. (2009). *Opleidingsplan 2008-2013. Eerste deel*. Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Noord.

⁴ Zie voor het volledige literatuuroverzicht: Lenaers, S. (2010). *Behoeftedetectie volwasseneneducatie. Literatuurstudie*. Tussentijdse interne nota.

De onderzoeksvragen worden beantwoord op basis van een schriftelijke enquêtebevraging bij een representatieve steekproef van 763 CVO-cursisten en 372 CBE-cursisten. Het onderzoek is beperkt tot de cursisten die les volgen aan een CBE of CVO dat deel uitmaakt van één van de twee Limburgse consortia volwassenenonderwijs, het Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Noord en het Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Zuid.

Voorliggend rapport bestaat uit vier punten. In een eerste punt worden de probleemstelling en de onderzoeksvragen die hieruit volgden, voorgesteld. Daarna wordt ingegaan op de methode van het onderzoek, meer in het bijzonder op het instrument, de steekproeftrekking, het veldwerk en de data-analyse. In een derde punt worden de resultaten van het onderzoek uitvoerig besproken in functie van de onderzoeksvragen. Het rapport wordt afgerond met een algemene conclusie.

1. PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN

In dit punt wordt eerst de probleemstelling besproken (1.1), waarna de onderzoeksvragen die hieruit volgden, voorgesteld worden (1.2).

1.1. Probleemstelling

Om de Europees bepaalde streefcijfers op het vlak van levenslang leren te halen, richtte de Vlaamse overheid dertien consortia volwassenenonderwijs op. Limburg telt twee consortia: het Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Noord en het Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Zuid, die alle Centra voor VolwassenenOnderwijs en Centra voor BasisEducatie in de regio overkopelen. Één van de taken van deze consortia is de uitwerking van een **opleidingsplan**, waarbinnen een onderzoek naar de opleidingsbehoeftes verwacht wordt.

Alvorens dit onderzoek concreet kon ingevuld worden, werd een **literatuurstudie** van bestaande behoeftestudies op het vlak van levenslang leren uitgevoerd, in het bijzonder om de leemtes op dat vlak te detecteren.⁵ Uit deze literatuurstudie kwam naar voor dat over volwasseneneducatie in het algemeen zeer weinig geweten is, laat staan over de situatie in de provincie Limburg. Zo blijkt specifiek onderzoek naar CVO's te ontbreken, in die zin dat CVO-cursisten verondersteld worden een afspiegeling te vormen van de algemene groep participanten aan het volwassenenonderwijs. Hoewel voor CBE's wel apart onderzoek werd uitgevoerd, is dit overwegend kwalitatief van insteek, waardoor kwantitatieve gegevens schaars zijn. In diezelfde optiek zijn de opleidingsbehoeftes van cursisten wel inhoudelijk, maar nog niet cijfermatig in kaart gebracht. Ook de mate waarin het huidige aanbod tegemoet komt aan de behoefte, blijft onduidelijk. Daarnaast ontbreekt onderzoek bij andere kansengroepen dan anderstaligen en laaggeletterden.

Op basis van deze literatuurstudie werden vervolgens **twee onderzoekspistes** uitgewerkt. Een eerste piste was kwalitatief, en focuste op de ondervetegenwoordiging van werkzoekenden en allochtonen binnen de CVO's. Een tweede piste was kwantitatief van insteek, en beoogde onder meer de cursistenprofielen en hun behoeftes cijfermatig in beeld te brengen.

⁵ Zie voor het volledige literatuuroverzicht: Lenaers, S. (2010). *Behoeftedetectie volwasseneneducatie. Literatuurstudie*. Tussentijdse interne nota.

In samenspraak met de opdrachtgever werd vervolgens besloten om voor de tweede onderzoekspiste te kiezen. Bijgevolg heeft dit onderzoek tot **doel** om het profiel van de cursisten, de hefbomen en knelpunten die ze ervaren bij de aanvang en eventuele verderzetting van een cursus, de wijze waarop ze de opleiding leerden kennen, hun mening over de huidige opleiding en hun behoeftes, kwantitatief in kaart te brengen.

1.2. Onderzoeksvragen

Op basis van deze doelstellingen werden volgende onderzoeksvragen geformuleerd, die doorheen de studie centraal zullen staan:

1. Wat is het **profiel** van de CVO/CBE-cursist?
2. In welke mate zijn **kansengroepen** vertegenwoordigd aan de CVO's/CBE's?
3. Wat zijn de **knelpunten** voor de **toegang** tot een CVO/CBE-opleiding?
4. Wat zijn de **hefbomen** voor de **toegang** tot een CVO/CBE-opleiding?
5. Wat zijn de **knelpunten** voor de **verderzetting** van een CVO/CBE-opleiding?
6. Wat zijn de **hefbomen** voor de **verderzetting** van een CVO/CBE-opleiding?
7. Op welke manier heeft men de **opleiding leren kennen**?

Daarnaast werden uitsluitend voor de CVO-cursisten twee bijkomende onderzoeksvragen opgenomen:

8. In welke mate zijn cursisten **tevreden** over CVO-opleidingen?
9. Welke zijn de **procesbehoefes** op het vlak van CVO-opleidingen?

2. METHODE

Zoals reeds gezegd werd ervoor geopteerd om bovenvermelde onderzoeksvragen via een kwantificerende benadering te beantwoorden, zodat de bevindingen van het onderzoek naar de ganse CVO-en CBE-populatie in Limburg geëxtrapoleerd kunnen worden. Meer in het bijzonder werd gekozen voor een survey-onderzoek op basis van gestandaardiseerde vragenlijsten, die hieronder voorgesteld worden (2.1). Vervolgens wordt ingegaan op de steekproef van cursisten die deze enquêtes voorgelegd kreeg (2.2) en het veldwerk (2.3). Ten slotte worden ook de respons, de beschrijving van de steekproef en de representativiteit (2.4) en de data-analyse besproken (2.5).

2.1. Instrument

Twee gestandaardiseerde vragenlijsten vormen de basis van dit onderzoek, één voor CBE-cursisten en één voor CVO-cursisten. Voorafgaand aan de uitwerking van deze vragenlijsten dienden de centrale concepten uit de onderzoeksvragen gedefinieerd (dit is: geconceptualiseerd) en meetbaar gemaakt (dit is: geoperationaliseerd) te worden. In wat volgt wordt in eerste instantie toegelicht hoe de centrale concepten uit de onderzoeksvragen geconceptualiseerd (2.1.1) en geoperationaliseerd (2.1.2) werden, gevolgd door een bespreking van de vragenlijsten zelf (2.1.3).

2.1.1. Conceptualisering

In de 9 onderzoeksvragen die geformuleerd werden, staan een aantal begrippen centraal, die als volgt geconceptualiseerd werden:

- *Profiel*: de kenmerken van de cursisten op het vlak van persoonsgegevens, opleiding en werk, gezin en leerprofiel.
- *Kansengroep*: omvat de cursisten die ondervertegenwoordigd zijn op de arbeidsmarkt, in die zin dat ze minder werkzaam zijn dan gemiddeld het geval is voor de beroepsbevolking in Vlaanderen.⁶ Deze cursisten bezitten minstens één

⁶ <http://www.socialeconomie.be/kansengroepen>

van de kenmerken die in het Vlaamse werkgelegenheidsbeleid in dat kader specifiek vermeld worden. Het gaat concreet om cursisten die van allochtone afkomst zijn, cursisten met een arbeidshandicap, ouderen en kortgeschoolden.⁷

- *Knelpunt*: element dat de toegang tot de huidige opleiding en de verderzetting ervan bemoeilijkt. In dit onderzoek wordt ingegaan op gebrek aan steun, niet-gevulde productbehoefte, praktische barrières en persoonlijke/sociale barrières als mogelijke knelpunten.
- *Hefboom*: element dat de toegang tot een opleiding en de verderzetting ervan vergemakkelijkt. In dit onderzoek wordt ingegaan op steun en nagestreefde productbehoefte als mogelijke hefboomen.
- *Tevredenheid*: In dit onderzoek wordt gefocust op de tevredenheid over het opleidingsproces.
- *Behoefte*: tekort, discrepantie tussen wat men weet en nodig heeft. In dit geval gaat het om educatieve behoeftes, die staan voor tekorten in weten, kunnen en omgaan met waarden (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, DIVA, 2006). In dit onderzoek wordt ingegaan op twee soorten behoeftes, namelijk proces- en productbehoefte. *Productbehoefte* staat voor wat men wil bereiken met een opleiding en *procesbehoefte* voor de manier waarop men dit wil bereiken (Widdowson, 1981).

2.1.2. Operationalisering

Bovenstaande centrale concepten werden vervolgens geoperationaliseerd. Hieronder volgt een overzicht van de concepten en hun concrete operationalisering:

Profiel:

- Persoonsgegevens: geslacht, geboortjaar, moedertaal, thuistaal, nationaliteit, nationaliteit bij geboorte, aantal jaren in België, nationaliteit van moeder bij geboorte, woonplaats

⁷ https://www.werk.be/c-en-o/cijfers/conjunctuur/werkzaamheid/116_Werkzoekenden.htm

- Opleiding en werk: duur schoolloopbaan, diploma in België, huidig hoofdberoep, voltijdse of deeltijdse tewerkstelling, veranderingen in arbeidssituatie, arbeidshandicap
- Gezin: burgerlijke staat, hebben van partner, samenwonen met partner, inwonen bij ouders, aantal thuiswonende kinderen, geboorteaar jongste thuiswonende kind
- Leerprofiel: of men momenteel nog andere opleiding volgt, of men net voor de huidige opleiding van start ging een opleiding afmaakte of aanving maar niet afmaakte, of men interesse heeft in een CBE- of Syntra-opleiding (alleen voor CBE)
- Praktische kant: gebruik van opleidingscheques, gebruik van betaald educatief verlof, zelf betaalde inschrijvingsprijs (alleen voor CVO), vervoermiddel, afstand tussen les- en woonplaats

Kansengroep:

- Allochtonen: hieronder worden 'personen van vreemde herkomst'⁸ verstaan, namelijk het geheel van de personen met een niet-Belgische nationaliteit), de tot Belg genaturaliseerde personen en de nog thuiswonende personen die Belg waren bij hun geboorte maar van wie de moeder bij haar geboorte een niet-Belgische nationaliteit had
- Personen met een arbeidshandicap: personen die lijden aan een ziekte, aandoening of handicap die hen kan hinderen bij het uitoefenen van een job en arbeidsongeschikten
- Ouderen: personen vanaf 50 jaar en jonger dan 65 jaar
- Kortgeschoolden: personen met ten hoogste een diploma van eerste of tweede graad/lager secundair onderwijs of een niet erkend buitenlands diploma

Knelpunt:

- Gebrek aan steun: advies vanwege omgeving of instanties om opleiding niet te volgen
- Niet-ingevulde productbehoefte:
 1. Niet-ingevulde sociale/persoonlijke productbehoefte: zie hieronder
 2. Niet-ingevulde professionele productbehoefte: zie hieronder

⁸ Bron: Rijksregister (bewerking Studiedienst Vlaamse Regering).

- Praktische barrière: kostprijs, bereikbaarheid, tijdstip, mogelijke uitval, moeilijke combinatie met privéleven, werk, vrije tijd en andere opleidingen
- Persoonlijke/sociale barrière: gevoel van schaamte om opleiding te volgen en gevoel niet in staat te zijn om de opleiding te volgen omwille van leeftijd, gezondheidstoestand of intellectuele capaciteiten

Hefboom:

- Nagestreefde productbehoefte:
 1. Nagestreefde sociale/persoonlijke productbehoefte: zie hieronder
 2. Nagestreefde professionele productbehoefte: zie hieronder
- Steun: advies vanwege omgeving of instanties om opleiding te volgen, verplichte karakter van de opleiding

Tevredenheid:

tevredenheid over tijdstip, looptijd, wekelijks aantal lesuren, grootte van de lesgroep, evenwicht tussen theorie en praktijk, evenwicht tussen individuele en klassikale oefeningen, omvang van de voorbereidingstijd, inschrijvingsprijs

Behoefte:

- Productbehoefte:
 1. sociale/persoonlijke productbehoefte: contacten uitbouwen met medecursisten, iets bijleren wat dagelijks nuttig is, iets bijleren wat interessant is, een diploma behalen, voor het plezier
 2. professionele productbehoefte: kans op een (nieuwe) job of promotie verhogen, risico op jobverlies of degradatie verkleinen, huidige job beter uitvoeren, zich voorbereiden op een andere opleiding
- Procesbehoefte: gewenste lestijdstip, looptijd, wekelijks aantal lesuren, grootte van de lesgroep, evenwicht tussen theorie en praktijk, evenwicht tussen individuele en klassikale oefeningen, omvang van de voorbereidingstijd, lesmethodes (gebruik van media, mogelijkheid om stage te lopen, mogelijkheid om buiten de lesuren te oefenen, gedeeltelijk afstandsonderwijs, aanbod van activiteiten met medecursisten, aanbod van terrein- en

praktijkbezoeken, hulp bij verwerking van de leerstof),
taalondersteuning, hulp bij leerproblemen

2.1.3. Gestandaardiseerde vragenlijsten

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, werden twee gestandaardiseerde vragenlijsten opgesteld, één voor de CBE-cursisten en één voor de CVO-cursisten.

De **vragenlijst voor de CBE-cursisten** omvat 3 delen: een eerste deel dat ingaat op de huidige opleiding, een tweede deel dat peilt naar participatie aan andere opleidingen en een laatste deel dat de achtergrond van de cursist bevraagt (zie bijlage 1). In de **vragenlijst voor de CVO-cursisten** worden volgende delen opgenomen: een eerste deel dat de huidige CVO-opleiding bevraagt, een tweede deel dat ingaat op andere opleidingen, een derde deel dat naar de voorkeuren op het vlak van CVO-opleidingen peilt en een laatste deel dat de achtergrond van de cursist bevraagt (zie bijlage 2).

De vragenlijst voor de CBE-cursisten is niet alleen korter – er wordt niet gepeild naar de voorkeuren –, maar is ook zo toegankelijk mogelijk gehouden. Zo werden de knelpunten en hefbomen voor het volgen en verderzetten van een CBE-opleiding samengevoegd, zodat het aantal keuzemogelijkheden beperkter en dus overzichtelijk bleef. Er werd echter wel gewaakt over de vergelijkbaarheid tussen de antwoorden van CVO- en CBE-cursisten: de vragen inzake de achtergrond zijn immers identiek voor beide doelgroepen. Daarnaast zijn de vragen naar knelpunten en hefbomen bij CVO-cursisten wel specifiek dan deze bij CBE-cursisten, maar worden ze zo geformuleerd dat ze teruggebracht kunnen worden tot de antwoordcategorieën die in de CBE-vragenlijst staan opgenomen.

2.2. Steekproeftrekking

Omdat de bevindingen naar de volledige Limburgse populatie van CBE- en CVO-cursisten veralgemeend moet kunnen worden, werd geopteerd voor een representatieve steekproef, en dit voor elk van de drie onderwijsniveaus, namelijk het CBE, het CVO-secundair onderwijs⁹ en het CVO-hoger beroepsonderwijs¹⁰.

⁹ Verder: SO.

¹⁰ Verder HBO.

In wat volgt wordt eerst de populatie besproken waarnaar de steekproef veralgemeend dient te worden (2.2.1), gevolgd door een toelichting bij het steekproefkader en de steekproefeenheden (2.2.2), het gekozen steekproeftype (2.2.3) en de steekproefomvang (2.2.4).

2.2.1. Populatie

Het onderzoek is beperkt tot de populatie van cursisten die les volgen aan een CBE of CVO dat deel uitmaakt van één van de twee Limburgse consortia volwassenenonderwijs, het Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Noord en het Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Zuid. Tijdens het schooljaar 2009-2010 telden de CBE-opleidingen 7 530 en de CVO-opleidingen 37 600 cursisten, waarvan 34 758 SO- en 2 842 HBO-cursisten.¹¹

2.2.2. Steekproefeenheden en steekproefkader

De **steekproefeenheden** zijn de cursisten die les volgen aan een CBE of CVO dat deel uitmaakt van één van de twee Limburgse consortia volwassenenonderwijs, het Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Noord en het Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Zuid.

Het **steekproefkader** wordt gevormd door de lijsten met instellingen, klassen en cursisten.

2.2.3. Steekproeftype

De steekproeftrekking gebeurde op basis van een meertrapssteekproef op het niveau van de instellingen en de klassen.

Stap 1: instellingsniveau

Zowel binnen de regio van het Consortium Noord als het Consortium Zuid werd een

¹¹ Bron: AHOVOS.

een toevalssteekproef getrokken op het niveau van de instellingen. Per regio zijn er 11 CVO's en 1 CBE, waarvan 3 CVO's voor de regio Noord, 4 CVO's voor de regio Zuid¹² en telkens 1 CBE per regio selecteerd werden.

Stap 2: klasniveau

Binnen de geselecteerde instellingen werden op toevallige wijze klassen geselecteerd ten behoeve van het noodzakelijk aantal te bevragen cursisten. Op die manier werden uiteindelijk 111 klassen uitgekozen.

2.2.4. Steekproefomvang

Om een representatieve steekproef per onderwijsniveau te bekomen, werd voorzien om op elk van de drie onderwijsniveaus (CBE, CVO-SO en CVO-HBO) 384 enquêtes af te nemen, met een totaal van 1152 enquêtes. Concreet werd vooropgesteld om 192 individuen per CBE en 128 per CVO (64 op niveau SO en 64 op niveau HBO) te selecteren. Anders gesteld dienden per regio 576 respondenten geselecteerd te worden. Op die manier is het mogelijk om op elk niveau uitspraken te doen die voor 95% betrouwbaar zijn, met een foutenmarge van 5%. Deze selectie werd gemiddeld met 15% verhoogd, om een eventuele uitval van respondenten te ondervangen.

Uiteindelijk werden 1135 cursisten bevroegd, en meer bepaald 372 CBE-cursisten, 457 SO-cursisten en 306 HBO-cursisten.

2.3. Veldwerk

De enquêtes werden tussen 25 oktober en 24 december 2010 klassikaal afgenomen, zoveel mogelijk onder begeleiding van de onderzoekster en/of een jobstudent. De CVO-cursisten hadden 15 à 20 minuten nodig om de enquête in te vullen. De CBE-cursisten kregen bijkomende ondersteuning bij het invullen van de vragenlijst. De cursisten NT2 hadden er ongeveer een uur voor nodig, terwijl de cursisten van de overige cursussen op ongeveer 15 minuten rond waren.

¹² Voor de regio Zuid werden 4 in plaats van 3 CVO's geselecteerd omdat twee scholen uitsluitend respectievelijk een CVO- en HBO-opleiding aanboden.

2.4. Beschrijving van de steekproef en representativiteit

Omdat de steekproef voor elk van de regio's en opleidingsniveaus apart werd getrokken in functie van een nagestreefde aantal van 1152 enquêtes, diende geverifieerd te worden of de steekproef de verhouding tussen de regio's en opleidingsniveaus in de populatie correct weerspiegelde. Een chi kwadraat-test toonde aan dat de gerealiseerde respons significant afweek van de populatie. Om die reden dienden weegcoëfficiënten aangemaakt te worden, zodat de respons gewogen kon worden. Bijgevolg werden de gegevens voorafgaand aan de analyses **gewogen** per regio en per opleidingsniveau, overeenkomstig het gewicht van elk van de regio's en niveaus in de volledige cursistenpopulatie. Deze coëfficiënten werden trouwens uitsluitend gebruikt om uitspraken te doen over de volledige steekproef, en niet voor een specifiek opleidingsniveau. In dit laatste geval werd wel naar regio gewogen.

2.5. Data-analyse

De ingevulde enquêtes werden vervolgens ingegeven via het softwareprogramma *Snap 9 Professional* en nagekeken op fouten (datacleaning). Vervolgens werden de gegevens verwerkt via het statistisch dataverwerkingsprogramma *SPSS Statistics 17.0 for Windows*.

Een aantal variabelen werd gehercodeerd, onder meer omdat bepaalde antwoorden te weinig gekozen werden en dus niet in de bewerkingen konden opgenomen worden. Ook werden nieuwe variabelen aangemaakt, zoals een variabele 'allochtoon'.

3. RESULTATEN

In dit derde punt worden de resultaten besproken die uit de enquêtebevraging naar voor zijn gekomen. In wat volgt worden achtereenvolgens de negen centrale onderzoeksvragen beantwoord voor de volledige groep en de verschillende opleidingsniveaus apart (3.1). Vervolgens wordt deze analyse grotendeels herhaald voor de belangrijkste studiegebieden, namelijk deze met de meeste lesuurscuristen (3.2).

3.1. Beantwoording van de onderzoeksvragen voor de volledige groep en de verschillende opleidingsniveaus apart

Onderstaande bespreking wordt georganiseerd per onderzoeksvraag: eerst wordt het profiel van de cursisten (3.1.1) en de aanwezigheid van kansengroepen (3.1.2) besproken. Vervolgens komen de knelpunten (3.1.3) en hefbomen (3.1.4) aan bod die de cursisten ervaren bij de toegang tot de opleiding. Deze knelpunten (3.1.5) en hefbomen (3.1.6) worden ook in kaart gebracht voor de verderzetting van de opleiding. Daarnaast wordt geanalyseerd hoe de cursisten de huidige opleiding hebben leren kennen (3.1.7). De laatste twee onderzoeksvragen hebben uitsluitend betrekking op CVO-cursisten: de mate waarin cursisten tevreden zijn over de opleidingen komt aan bod (3.1.8), gevolgd door een overzicht van de procesbehoeftes die ze ervaren op het vlak van hun opleiding (3.1.9).

3.1.1. Wat is het profiel van de CVO/CBE-cursist?

Wat het profiel van de cursisten betreft, werden vijf aspecten in kaart gebracht: persoonsgegevens (3.1.1.1), gegevens inzake opleiding en werk (3.1.1.2), gegevens in verband met het gezin (3.1.1.3), het leerprofiel van de cursisten (3.1.1.4) en gegevens inzake de praktische kant van de opleiding (3.1.1.5).

3.1.1.1. Persoonsgegevens

Zoals uit tabel 1 blijkt, is meer dan drie vierde van de cursisten tussen de 25 en 64 jaar. Slechts een klein kwart is jonger dan 25 of ouder dan 64 jaar. Toch zijn grote leeftijdsverschillen merkbaar tussen de verschillende niveaus. Zo trekken CBE's in de eerste plaats cursisten aan tussen de 50 en 64 jaar, maar ook een aanzienlijk aantal cursisten van 65 jaar en ouder, een leeftijdsgroep die in mindere mate vertegenwoordigd is in de CVO's. HBO's kenmerken zich dan weer door een overwegend jong publiek.

Tabel 1. Aandeel cursisten naar leeftijdscategorie per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
18-24 jaar	2.6	9.7	30	9.4
25- 34 jaar	17.2	20.5	39	20.7
35-49 jaar	22.8	29.5	28	27.8
50-64 jaar	34.4	31.9	3	30.5
65 jaar en ouder	23	8.4	0	11.5

SO-opleidingen tellen het grootste aandeel cursisten met het Nederlands als moedertaal, respectievelijk gevolgd door HBO- en CBE-opleidingen. De overige talen zijn zeer divers: over alle groepen heen worden vooral het Arabisch, Turks en Italiaans als moedertaal vermeld (zie tabel 2).

Tabel 2. Aandeel cursisten naar moedertaal per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Nederlands	65.9	90.9	88.2	87.5
Arabisch	3.1	0.2	2.9	0.9
Armeens	2	0	0	0.3
Duits	1.4	0.6	0	0.6
Frans	0.6	0.6	1	0.5
Italiaans	1.2	1.2	1	1.1
Russisch	0.2	0.4	1	0.4
Tsjetsjeens	1	0	0	0.2
Turks	4.7	0.6	0	1.4
Andere/onbekend	19.9	6.1	5.9	7.1

Wat de thuistaal betreft, zijn de resultaten gelijkaardig: in verhouding tot het SO en het HBO spreken CBE-cursisten het minst vaak Nederlands thuis. Opnieuw wordt daarnaast het vaakst Arabisch, Turks of Italiaans gesproken (zie tabel 3).

Tabel 3. Aandeel cursisten naar thuistaal per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Nederlands	70.7	88	88.3	86.2
Arabisch	1.9	0.2	2.9	0.7
Duits	0.4	0	0	0.1
Frans	0.2	0.2	1	0.4
Italiaans	1	1.5	0	1.2
Russisch	0	0.2	1	0.2
Tsjetsjeens	0.8	0	0	0.1
Turks	3.3	0.6	0	1.2
Andere/onbekend	18.1	9.3	6.8	9.9

HBO-cursisten blijken het vaakst de Belgische nationaliteit te hebben, gevolgd door CBE-cursisten. Dat SO-cursisten verhoudingsgewijs minder Belgen tellen, kan verklaard worden door de sterke aanwezigheid van Nederlandse cursisten (vooral binnen de CVO's van het Consortium van regio Noord). Over alle opleidingsniveaus heen participeren behalve Nederlanders vooral cursisten met de Italiaanse, Turkse en Duitse nationaliteit. Op CBE- en HBO-niveau is daarnaast een beperkt deel cursisten met de Marokkaanse nationaliteit aanwezig. De groep HBO-cursisten blijkt het minst divers te zijn wat nationaliteit betreft (zie tabel 4).

Tabel 4. Aandeel cursisten naar huidige nationaliteit¹³ per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Belgisch	72.5	61	89.3	63.9
Afghaans	1.2	0	0	0.2
Armeens	1.2	0	0	0.2
Duits	2	0.7	0	0.9
Frans	0	0	0	0
Italiaans	2.7	2	0	2.1
Marokkaans	2.7	0.1	3.4	0.7
Nederlands	4.7	32.8	6.9	27.1
Pools	0	0.3	0	0.2
Russisch	0.7	0.1	0	0.2
Turks	4	0.7	0	1.3
Andere/onbekend	8.3	2.3	0.4	3.2

¹³ Cursisten met een dubbele nationaliteit werden als Belg beschouwd indien één van hun nationaliteiten de Belgische is.

Het aandeel cursisten dat geen Belg was bij de geboorte, ligt meer dan 5 procentpunten hoger dan het aandeel cursisten dat momenteel de Belgische nationaliteit heeft. Opnieuw zijn de Nederlandse, Italiaanse, Turkse en Duitse nationaliteit het sterkst vertegenwoordigd, samen met de Marokkaanse en Poolse nationaliteit bij hun geboorte (zie tabel 5).

Tabel 5. Aandeel cursisten naar nationaliteit bij de geboorte per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Belgisch	58.5	57.2	79.3	58.2
Afghaans	1.2	0	0	0.2
Armeens	2.3	0	0	0.3
Duits	2.2	0.6	1	0.8
Frans	0.2	0	0	0
Italiaans	3.9	2.8	2	2.8
Marokkaans	3.2	0.6	2	1.4
Nederlands	5.1	35.8	3.9	31.9
Pools	1.2	0.8	0	0.8
Russisch	1.2	0.2	1	0.4
Turks	8.2	0.6	2.9	2.1
Andere/onbekend	12.2	1.4	7.9	1.1

Verder blijkt dat vooral CBE- en SO-cursisten afkomstig zijn van een niet-Belgische moeder. Opnieuw wordt naast de Nederlandse het vaakst de Italiaanse, Turkse, Marokkaanse en Duitse nationaliteit vermeld, over de drie opleidingsniveaus heen (zie tabel 6).

Tabel 6. Aandeel cursisten naar nationaliteit van de moeder bij de geboorte per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Belgisch	47.7	49.5	71.6	53.1
Afghaans	1.2	0	0	0.2
Armeens	1.6	0	0	0.3
Duits	3.3	0.8	1	1.4
Frans	0	0	0	0
Italiaans	4.7	2.6	2.9	3.3
Marokkaans	3.6	0.6	2.9	1.4
Nederlands	4.3	35.3	11.7	32.6
Pools	1.2	0.8	0	1

Russisch	1.6	0.4	1	0.8
Turks	9.2	2	2.9	3.7
Andere/onbekend	21.6	8	6.6	2.2

Op basis van tabel 4, 5, 6 en 17 werd vervolgens nagegaan in welke mate allochtonen vertegenwoordigd zijn binnen het Limburgse volwassenenonderwijs. Worden als allochtoon beschouwd: de personen die niet de Belgische nationaliteit hebben, de tot Belg genaturaliseerde personen en de nog thuiswonende personen die Belg waren bij hun geboorte maar van wie de moeder bij haar geboorte een niet-Belgische nationaliteit had. Personen die niet in België wonen, werden uit de analyses geweerd. Uiteindelijk blijkt 21.7% als allochtoon beschouwd te kunnen worden (zie tabel 7). In vergelijking met de HBO- en SO-opleidingen tellen de CBE's proportioneel meer allochtonen.

Tabel 7. Aandeel cursisten naar afkomst per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Autochtoon	55.9	83.1	81.9	78.3
Allochtoon	44.1	16.9	18.1	21.7

Dat de SO-opleidingen een aanzienlijk aantal Nederlandse cursisten aantrekken, blijkt ook uit de gegevens inzake de woonplaats: 34% van hen woont in het buitenland, in het bijzonder in Nederland. Over alle groepen heen woont bijna drie vierde van de cursisten in de provincie Limburg. Van de drie besproken groepen wonen CBE-cursisten het vaakst in Limburg (zie tabel 8).

Tabel 8. Aandeel cursisten naar woonplaats per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Provincie Limburg	97	63.2	89	72.3
Provincie Vlaams-Brabant/Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0.2	1.2	4	1.2
Provincie Antwerpen	0.4	1.2	6	1.1
Provincie Oost-Vlaanderen	0	0.4	1	0.2
Buitenland	2.4	34	0	25.2

3.1.1.2. Opleiding en werk

Bijna de helft van de bevroegde cursisten ving de opleiding aan in de loop van 2010. Ongeveer 80% ging in 2008 of later van start, terwijl minder dan 10% vijf jaar geleden of vroeger de opleiding aanvatte. HBO-cursisten zijn het meest recent met hun opleiding begonnen: ongeveer 95% schreef zich in 2008 of later in (zie tabel 9).

Tabel 9. Aandeel cursisten naar startjaar van de opleiding per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
2010	54.7	48.8	22.7	49.2
2009	23.6	13.2	49.5	16.4
2008	5.2	15	22.7	14.3
2007	3.6	8.4	3.1	6.4
2006	0.9	4.9	1	4.1
2001-2005	6.2	9.5	1	9.1
2000 of vroeger	6.7	0.2	0	0.5

Tabel 10 verduidelijkt dat meer dan 80% van de cursisten school liep tot 17 jaar of later. CBE-cursisten hebben doorgaans een kortere schoolloopbaan: ongeveer 80% van hen liep tot 18 jaar school, waar dit nog geen 40% is op SO-niveau en amper 25% op HBO-niveau.

Tabel 10. Aandeel cursisten naar schoolloopbaan per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
0-6 jaar	6.6	4.8	2.3	3.3
7-12 jaar	12.9	2	0	3.5
13-14 jaar	12.7	1.8	0	3.4
15-16 jaar	19.7	6.1	2.4	8
17-18 jaar	25.2	22.4	19.3	22
19-20 jaar	10.3	22.1	41	20.7
21-25 jaar	7.9	33.9	30.1	30.9
Meer dan 25 jaar	4.4	6.9	4.9	8.2

Dat CBE-cursisten gemiddeld lager geschoold zijn dan CVO-cursisten wordt bevestigd in tabel 11: drie vierde haalde hoogstens een diploma van het lager secundair onderwijs, waar dit voor SO en HBO respectievelijk een ruime 40% en 15% bedraagt. HBO-cursisten zijn doorgaans het hoogst geschoold, al beschikken meer SO-cursisten over een hogeschool- of universitair diploma.

Tabel 11. Aandeel cursisten naar diploma behaald in België per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Geen	38.8	24.4	6.1	24.9
Lager onderwijs	9.7	3.8	3	4.8
Eerste en tweede graad/lager secundair onderwijs	25.8	14.5	6.1	15.8
Derde graad/hoger secundair onderwijs	14.7	30.1	77.8	30
Hogeschool	10.1	18.3	5.1	18.5
Universiteit	0.9	6.6	2	6

Ongeveer de helft van de cursisten is aan het werk als werknemer (arbeider of bediende). Wanneer op CBE-opleidingen apart gefocust wordt, dan blijkt echter dat slechts een kleine 25% van hen als werknemer in dienst is. CBE's tellen dan weer een aanzienlijk aandeel werklozen (meer dan een vierde), net als de HBO's. Daarnaast is van de totale steekproef een groot deel (brug)gepensioneerd: het gaat vooral om CBE-cursisten (33.9%) (zie tabel 12).

Tabel 12. Aandeel cursisten naar hoofdberoep per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Arbeider	15.3	25.3	14.6	22
Bediende	9.1	31.4	32	27.4
Zelfstandige/vrij beroep/helper	5.3	5.7	0	5.7
Werkloos	29.7	10.9	27.2	13.9
(brug)gepensioneerd	33.9	13	0	17
Volledige loopbaanonderbreking of tijdskrediet	0	0	0	0
Leerling/student	4.5	3.2	20.4	4.2
Blijvend werkongeschikt	4	2.2	0	2.4

Ook werd nagegaan of de arbeidssituatie van de cursisten wijzigde sinds de cursus van start ging (zie tabel 13). Meer dan 11% bleek een job gevonden te hebben, terwijl bijna

8% van werkgever veranderde. Daarnaast werd bijna 7% werkloos. CBE-cursisten hadden doorgaans het minste ervaring met de voorgelegde situaties, wat kan verklaard worden door het feit dat ze minder vaak (nog) aan het werk zijn.

Tabel 13. Aandeel cursisten van wie de arbeidssituatie wijzigde sinds de aanvang van de opleiding per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Vond werk	6.4	12.2	14.7	11.3
Werd werkloos	5.4	7.1	8.8	6.9
Veranderde van werkgever	3	8.5	6.9	7.7
Begon als zelfstandige	1.8	1.6	1	2.2
Maakte promotie	2	5.9	10.8	5.5
Ging een lagere functie vervullen	1.6	1.6	1	2

Verder gaf 7.5% aan een handicap, ziekte of aandoening te hebben die kan hinderen bij het uitvoeren van een job. Dit is vooral het geval bij CBE-cursisten (zie tabel 14).

Tabel 14. Aandeel cursisten met (g)een arbeidshandicap per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Arbeidshandicap	15.2	5.8	7.1	7.5
Geen arbeidshandicap	81.8	91.6	92.9	89.8
Weet het niet	2.9	2.6	0	2.7

3.1.1.3. Gezin

Bijna 60% van de cursisten is gehuwd en ruim 30% is ongehuwd. Er zijn echter grote verschillen merkbaar tussen de verschillende opleidingsniveaus: gehuwden maken immers maar 27% uit van de HBO-cursisten, ten opzichte van ruim 67% van de CBE- en bijna 58% van de SO-cursisten. CBE- en SO-cursisten zijn dan weer minder vaak ongehuwd in vergelijking met HBO-cursisten (zie tabel 15).

Tabel 15. Aandeel cursisten naar burgerlijke staat per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Ongehuwd	13.4	33.1	64	30.6

Gehuwd	67.3	57.9	27	58.3
Gescheiden	10.3	6.5	8	7.3
Weduwe/weduwnaar	9	2.5	1	3.8

Hoewel het aandeel ongehuwden relatief groot is (30.6%), blijkt uit verdere analyses dat minder dan 20% geen partner heeft. CBE- en HBO-cursisten hebben minder vaak een partner dan SO-cursisten (zie tabel 16).

Tabel 16. Aandeel cursisten naar leefsituatie met partner per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Samenwonend met partner	65.5	68.9	45.4	67.4
Niet-samenwonend met partner	7	14.3	27.8	13.3
Geen partner	27.5	16.8	26.8	19.2

Nog geen 16% van de cursisten woont in bij hun ouders. HBO-cursisten wonen het vaakst in, wat kan verklaard worden door hun doorgaans jongere leeftijd (zie tabel 1) en het feit dat ze vaker ongehuwd zijn (zie tabel 15).

Tabel 17. Aandeel cursisten naar leefsituatie bij ouders per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Inwonend bij ouders	9.4	16.2	37.8	15.8
Niet-inwonend bij ouders	90.6	83.8	62.2	84.2

Dit kan ook verklaren waarom HBO-cursisten minder vaak thuiswonende kinderen hebben dan de overige twee cursistengroepen. Globaal genomen – over alle opleidingsniveaus heen - heeft bijna 60% van de cursisten geen thuiswonende kinderen (zie tabel 18).

Tabel 18. Aandeel cursisten naar aantal thuiswonende kinderen per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Geen thuiswonende kinderen	58.9	57.2	63.2	59.2
1 thuiswonend kind	16.6	19.8	13.7	18.3
2 thuiswonende kinderen	11.8	16.5	15.8	15.5

3 thuiswonende kinderen	6.9	4.7	6.3	4.9
4 thuiswonende kinderen of meer	2.7	1.8	1.1	2.1

Van wie thuiswonende kinderen heeft, gaat het in ongeveer de helft van de gevallen om kinderen van hoogstens 10 jaar. CBE-cursisten hebben het vaakst thuiswonende kinderen van 21 jaar en ouder, terwijl dit het minst voorkomt bij HBO-cursisten, onder meer omwille van hun gemiddeld jongere leeftijd (zie tabel 19).

Tabel 19. Aandeel cursisten naar leeftijd van het jongste thuiswonende kind per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
0-2 jaar	12.2	20.8	24.3	18.1
3-5 jaar	16.8	12.9	15.1	13
6-10 jaar	18.7	16.4	21.3	19
11-15 jaar	9.9	11.2	24.3	10.5
16-20 jaar	7.9	19	9.1	16.5
21-25 jaar	14.9	17.4	3	16.2
26-30 jaar	7.8	2.3	0	3.6
Ouder dan 30 jaar	11.8	0.6	3	3.1

3.1.1.4. Leerprofiel

Een aantal cursisten volgt naast de huidige opleiding een CVO-, CBE- of Syntra/VDAB-opleiding. Vooral CBE-cursisten combineren hun opleiding met andere CBE-opleiding of een CVO-opleiding. HBO-cursisten volgen wel eens gelijktijdig een opleiding aan een hogeschool of universiteit (zie tabel 20).

Tabel 20. Aandeel cursisten dat momenteel ook een andere opleiding volgt per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
(andere) CVO-opleiding	11.2	7.5	1	8.4
(andere) CBE-opleiding	11	1	0	0.8
opleiding bij Syntra/VDAB	3	2.4	2	2.7
opleiding aan hogeschool/universiteit	Niet bevroegd	1.6	4.9	2.1

Hierbij aansluitend werd bevestigd in welke mate CBE-cursisten geïnteresseerd zijn om in de nabije toekomst een CVO- of Syntra-opleiding te volgen. Respectievelijk ruim 30% en 20% stelt interesse te hebben in een CVO- of Syntra-opleiding (zie tabel 21).

Tabel 21. Aandeel CBE-cursisten dat interesse heeft om een andere opleiding te volgen in %

	interesse	geen interesse
CVO-opleiding	30.1	69.9
Syntra-opleiding	20.8	79.2

Van de CBE-cursisten blijkt een kleine 20% een CBE-opleiding afgerond te hebben voor de huidige van start ging. Van de CVO-cursisten is dit 2.3%. HBO-cursisten stromen doorgaans niet door vanuit de CBE's. Wel finaliseerde ruim 15% een CVO-opleiding en bijna een tiende een opleiding aan een hogeschool of universiteit (zie tabel 22).

Tabel 22. Aandeel cursisten dat net voor de start van de huidige opleiding een andere opleiding afrondde per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
(andere) CVO-opleiding	Niet bevestigd	17.5	15.7	17.1
(andere) CBE-opleiding	19.8	2.4	0	2.3
opleiding bij Syntra/VDAB	Niet bevestigd	6.7	9.8	7.2
opleiding aan hogeschool/universiteit	Niet bevestigd	4.5	9.8	5.4

Opvallend is dat een relatief groot deel van de HBO-cursisten (20.6%) een gestarte universitaire of hogeschoolopleiding niet afrondde, net voor de huidige opleiding aanving. CBE-, CVO- en Syntra/VDAB-opleidingen blijken een minder grote uitval te kennen (zie tabel 23).

Tabel 23. Aandeel cursisten dat net voor de start van de huidige opleiding een andere opleiding aanving, maar niet afrondde per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
(andere) CVO-opleiding	Niet bevestigd	2.2	2	2.2
(andere) CBE-opleiding	3.4	0.2	0	0.3
opleiding bij Syntra/VDAB	Niet bevestigd	2	1	1.9
opleiding aan hogeschool/universiteit	Niet bevestigd	2.2	20.6	5.5

3.1.1.5. Praktische kant van de opleiding

Vervolgens werd ingegaan op een aantal praktische aspecten van de opleiding. Zo blijkt nog geen vierde van de cursisten gebruik te maken van opleidingscheques om de opleiding te bekostigen (zie tabel 24). Vooral CBE-cursisten maken zelden gebruik van opleidingscheques (1.9%), wat te maken heeft met het feit dat ze minder vaak als werknemer in dienst zijn (zie tabel 12).

Tabel 24. Aandeel cursisten dat opleidingscheques gebruikt per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Gebruik	1.9	26.8	38.4	23.6
Geen gebruik	97.7	71.4	59.6	74.7
Weet het nog niet	0.4	2.1	2	1.8

Om diezelfde reden vragen CBE-cursisten zelden educatief verlof aan, in tegenstelling tot HBO-cursisten: een kwart van hen maakt hiervan gebruik (zie tabel 25).

Tabel 25. Aandeel cursisten dat gebruik maakt van betaald educatief verlof per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Gebruik	4.7	10.7	25.8	10.4
Geen gebruik	95.3	87	72.2	87.6
Weet het nog niet	0	2.3	2.1	2

De overgrote meerderheid komt met de auto naar de opleiding. CBE-cursisten komen wel aanzienlijk vaker te voet of met de (brom)fiets of moto, en minder vaak met de auto. SO-cursisten maken dan weer zelden gebruik van het openbaar vervoer (zie tabel 26).

Tabel 26. Aandeel cursisten dat gebruik maakt van volgende vervoersmiddelen om naar de les te komen per opleidingsniveau in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
--	------------	---------------	----------------	---------------

Te voet	19.2	2.6	2.9	5.8
(brom)fiets/ moto	12.9	5.9	7.8	7.5
Eigen of andermans auto	62.6	91.5	78.4	86.2
Openbaar vervoer	21.7	2	19.6	6.8

Bijna de helft van de cursisten moet zich hoogstens 15 minuten verplaatsen om naar de lesplaats te gaan. CBE-cursisten zijn het snelst ter plaatse: bijna 65% is hoogstens 15 minuten onderweg. HBO-cursisten doen er dan weer aanzienlijk langer over: meer dan de helft van hen heeft meer dan 30 minuten nodig (zie tabel 27).

Tabel 27. Aandeel cursisten naar verplaatsingsduur per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
0-15 minuten	64.3	44.1	22	47
16-30 minuten	34.9	48.3	26	43.1
31-45 minuten	2.8	5.4	16	6.1
46-60 minuten	1.4	1	26	2.5
Meer dan 60 minuten	1.6	1.2	10	1.3

3.1.2. In welke mate zijn kansengroepen vertegenwoordigd aan de CVO's/CBE's?

Ter beantwoording van de tweede onderzoeksvraag werd ingegaan op de aanwezigheid van kansengroepen binnen de CBE's en CVO's. Kansengroepen omvatten de cursisten die ondervertegenwoordigd zijn op de arbeidsmarkt, in die zin dat ze minder werkzaam zijn dan gemiddeld het geval is voor de beroepsbevolking in Vlaanderen.¹⁴ Deze cursisten bezitten minstens één van de kenmerken die in het Vlaamse werkgelegenheidsbeleid in dat kader specifiek vermeld worden. Het gaat concreet om cursisten die van allochtone afkomst zijn, cursisten met een arbeidshandicap, ouderen en kortgeschoolden (zie 2.1.1).¹⁵ In wat volgt zal ook de aanwezigheid van kansengroepen binnen elk van de opleidingsniveaus vergeleken worden met het aandeel van deze groepen in de volledige Limburgse populatie (zie tabel 28 voor een overzicht).

¹⁴ <http://www.socialeconomie.be/kansengroepen>

¹⁵ https://www.werk.be/c-en-o/cijfers/conjunctuur/werkzaamheid/116_Werkzoekenden.htm

Een eerste kansengroep omvat de cursisten van **allochtone afkomst** (namelijk: niet-Belgen, tot Belg genaturaliseerden en thuiswonende Belgen van wie de moeder bij de geboorte geen Belg was). Uit onze bevraging blijkt dat over alle opleidingsniveaus heen 21.7% van de cursisten die in België wonen van allochtone afkomst is (zie tabel 7). Allochtonen zijn in het bijzonder sterk vertegenwoordigd binnen de CBE-opleidingen (44.1%), wat verklaard kan worden door het grote aanbod aan NT2-cursussen. HBO-opleidingen tellen een aandeel van 18.1% allochtone cursisten, terwijl SO-opleidingen de beperktste proportie allochtonen aantrekken (16.9%).

Indien we de cursisten die niet in Limburg wonen buiten beschouwing laten, dan kan 19.6% als allochtoon beschouwd worden (44% van het CBE, 12.6% van het SO en 16.7% van het HBO). Uit cijfergegevens van het Rijksregister blijkt dat het aandeel allochtonen in gans Limburg 17.8% bedraagt, inclusief minderjarigen (voor meerderjarigen alleen zijn geen cijfers beschikbaar).¹⁶ Dit betekent dat allochtonen beter vertegenwoordigd zijn binnen het CBE dan op basis van hun aandeel in de populatie verwacht kan worden, wat kan verklaard worden door het grote aanbod aan NT2-cursussen. HBO- en vooral SO-opleidingen trekken een beperktere proportie allochtonen aan, in verhouding tot hun aandeel in de populatie.

Daarnaast zijn ook cijfergegevens beschikbaar inzake het aandeel niet-Belgen bij de Limburgse populatie van 20 jaar en ouder: 9.2% heeft niet de Belgische nationaliteit.¹⁷ Wanneer we de cursisten die niet in België wonen buiten beschouwing laten, blijkt 13.1% niet de Belgische nationaliteit te hebben. Het gaat om 25% van het CBE, 9.3% van het SO en 12% van het HBO, wat betekent dat niet-Belgen binnen elke van de opleidingsniveaus beter vertegenwoordigd zijn dan op basis van hun aandeel in de Limburgse populatie verwacht kan worden.

Ouderen van 50 tot en met 64 jaar zijn de tweede kansengroep. In totaal blijken ze 30.5% van de Limburgse cursistengroep uit te maken. HBO-opleidingen tellen echter zeer weinig cursisten uit die leeftijdscategorie (3%), terwijl ze binnen de CBE- en SO-opleidingen net de best vertegenwoordigde leeftijdscategorie vormen (respectievelijk 34.4% en 31.9%) (zie tabel 1). Indien we de cursisten die niet in Limburg wonen buiten beschouwing laten, dan blijkt in totaal 26.1% tot de leeftijdscategorie van 50 tot en met 64 jaar te behoren: 24.9% binnen het SO, 4% binnen het HBO en 34.4% binnen het CBE. Uit gegevens van de Kruispuntbank sociale zekerheid blijkt dat van de meerderjarige populatie in Limburg 24.9% tussen de 50 en 64 jaar is¹⁸, wat betekent dat deze leeftijdsgroep voldoende participeert aan SO-opleidingen en meer dan voldoende

¹⁶ Rijksregister, bewerking Studiedienst Vlaamse regering.

¹⁷ Bron: provincie Limburg, 2de Directie Welzijn - stafdienst Strategie en Planning – Studiecel

¹⁸ Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid: http://www.bcscs.fgov.be/sami/2/nl/sami/sami_01.html

aan CBE-opleidingen. Binnen HBO-opleidingen is er dan weer een sterke ondervertegenwoordiging merkbaar.

Kortgeschoolden – cursisten met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs – maken 44.5% van de cursistenpopulatie uit (zie tabel 12). Vooral CBE's hebben een groot aandeel kortgeschoolden: het gaat om 74.3%, ten opzichte van 42.7% van de SO- en 15.2% van de HBO-cursisten. We dienen echter wel op te merken dat het aandeel kortgeschoolde cursisten mogelijk beperkter is dan onze cijfers uitwijzen. Immers, het was onmogelijk om na te gaan of cursisten zonder Belgisch diploma eventueel in bezit zijn van een erkend buitenlands diploma. Wanneer we de duur van de schoolloopbaan bekijken (zie tabel 10), los van de vraag of de cursist in het bezit is van een Belgisch diploma, stellen we vast dat CBE-cursisten de kortste schoolloopbaan doorliepen, wat ons vermoeden kan bevestigen dat ze vaker kortgeschoold zijn.

Indien we de cursisten die niet in Limburg wonen buiten beschouwing laten, dan blijkt 38% kortgeschoold te zijn. Het betreft 73.4% van de CBE-cursisten, 29% van de SO-cursisten en 19.2% van de HBO-cursisten. Gezien het aandeel kortgeschoolden in de Limburgse populatie 29.3% bedraagt¹⁹, kunnen we stellen dat ze voldoende vertegenwoordigd zijn binnen CBE- en SO-opleidingen, en ondervertegenwoordigd binnen HBO-opleidingen. Zoals reeds opgemerkt, is het aandeel kortgeschoolden mogelijk in werkelijkheid beperkter, gezien cursisten met een erkend buitenlands diploma er niet konden uitgefilterd worden.

Arbeidsgehandicapten ten slotte maken 7.5% van de totale steekproef uit (zie tabel 14). CBE-cursisten tellen het grootste aandeel: 15.2% ervaart naar eigen zeggen een ziekte, aandoening of handicap die hindert bij de uitoefening van een job. Daarnaast geeft 2.4% van de cursisten aan blijvend arbeidsongeschikt te zijn (zie tabel 12). Opnieuw zijn CBE-cursisten vaker dan SO- en HBO-cursisten blijvend arbeidsongeschikt. Wanneer we de cursisten die niet in Limburg wonen buiten beschouwing laten, blijkt 9.5% te lijden aan een ziekte, aandoening of handicap die hindert bij de uitoefening van een job (14.6% van het CBE, 8.2% van het SO en 8% van het HBO). Blijvend arbeidsongeschikten maken dan 2.8% uit: 4.6% van het CBE, 2.4% van het SO en 0% van het HBO. Gezien slechts 0.2% van de Limburgse meerderjarige bevolking blijvend arbeidsongeschikt is²⁰, kan geconcludeerd worden dat - behalve wat het HBO betreft - arbeidsongeschikten meer participeren dan verwacht kan worden op basis van hun aandeel in de bevolking.

¹⁹ Bron: European Values Study <http://www.jdsurvey.net/evs/EVSanalyzeQuestion.jsp>

²⁰ Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid http://www.bcsc.fgov.be/sami/2/nl/sami/sami_01.html

Tabel 28. Overzicht van de aanwezigheid van kansengroepen bij de Limburgse cursisten en de Limburgse populatie in %

	Limburgse cursisten				Limburgse populatie
	CBE	SO	CVO	TOTAAL	
Allochtonen	44	12.6	16.7	19.6	17.8
50 tot 64-jarigen	34.4	24.9	4	26.1	24.9
Kortgeschoolden	73.4	29	19.2	38	29.3
Arbeidsongeschikten	4.6	2.4	0	2.8	0.2

3.1.3. Wat zijn de knelpunten voor de toegang tot een CVO/CBE-opleiding?

53.7% van de volledige cursistengroep gaf aan op geen enkele manier getwijfeld te hebben om de opleiding aan te vatten. CBE-cursisten hebben de minste twijfels (62.8% van hen twijfelde niet), terwijl HBO-cursisten het vaakst twijfelden (38.2% twijfelde niet). SO-cursisten situeren zich tussen beide groepen in (51.9% twijfelde niet). In wat volgt bespreken we waarom de overige cursisten twijfelden om de opleiding te beginnen.²¹

In een eerste punt wordt nagegaan of cursisten twijfelden omdat ze vreesden dat de opleiding niet aan hun behoeftes zou voldoen (3.1.3.1). Vervolgens wordt besproken of het gebrek aan steun en verplichting een ontradende factor vormde (3.1.3.2), gevolgd door praktische problemen (3.1.3.3) en persoonlijke/sociale barrières (3.1.3.4). Ten slotte wordt besproken welke het belangrijkste knelpunt was bij de toegang tot een CVO-opleiding (3.1.3.5).

3.1.3.1. Niet-ingevulde productbehoefte als knelpunt

Voor alle opleidingsniveaus samen blijkt het feit dat men de medecursisten niet kende, het vaakst tot twijfel geleid te hebben (6.8%), gevolgd door de veronderstelling dat de opleiding mogelijk niet tegemoet zou komen aan professionele behoeftes, zoals het vinden van een nieuwe job (6.1%). De vrees dat de opleiding niet tegemoet zou komen aan persoonlijke behoeftes (bv. het behalen van een diploma), wordt door 4% van de respondenten aangehaald. Ook vreesde 1% dat de opleiding niet leuk zou zijn.

²¹ Onderstaande percentages gelden steeds voor alle respondenten, degenen die niet twijfelden inbegrepen.

Wanneer de gegevens voor de verschillende opleidingsniveaus apart bekeken worden, blijkt dat elk van de niveaus zich liet afschrikken door het feit dat men de medecursisten niet kende. Bij CBE-cursisten speelden daarnaast persoonlijke behoeftes een rol (4.2%), net als bij SO-cursisten (in het bijzonder de vrees dat de opleiding niet van pas zou komen in het dagelijkse leven: 4.3%). HBO-cursisten bleken vooral bekommerd om beroepsgerelateerde aspecten: telkens 2% vermeldde dat ze twijfelden uit vrees dat de opleiding niet van pas kwam om een (nieuwe) job te vinden of promotie te maken, of niet kon vermijden dat ze hun job zouden verliezen of degraderen (zie tabel 29).

Tabel 29. Aandeel cursisten voor wie volgende aspecten een belangrijke reden vormde om te twijfelen om de opleiding aan te vatten per opleidingsniveau in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Kende de andere cursisten niet²²	5	6.3	2.9	6.8
Opleiding kwam in het dagelijkse leven niet van pas	4.2 ²³	4.3	0	4
Onderwerp was niet interessant		1.2	1	
Opleiding leidde niet tot een diploma		0.4	1	
Opleiding leek niet leuk	1	1.2	0	1
Opleiding kwam niet van pas om een (nieuwe) job te vinden of promotie te maken		2	2	
Opleiding kon niet vermijden dat men job verliest of degradeert	2.1 ²⁴	0.4	2	6.1
Opleiding kwam niet van pas om werk beter uit te voeren		2	1	
Opleiding bereidde niet voor op een andere opleiding		0	0	

²² Voor CBE: 'was bang dat de andere mensen niet leuk zouden zijn'.

²³ Voor CBE: 'kon niets bijleren'.

²⁴ Voor CBE: 'opleiding was niet belangrijk voor mijn werk, voor mijn opleiding of om werk te vinden'.

3.1.3.2. Gebrek aan steun en verplichting als knelpunt

Daarnaast vormt het gebrek aan steun en verplichting om de opleiding te volgen mogelijk een ontradende factor.

In de eerste plaats bleek 20.1% van de CBE-cursisten, 10.8% van de SO-cursisten en 8.8% van de HBO-cursisten de raad gekregen te hebben om de cursus niet te volgen. Voor alle opleidingsniveaus samen gaat het om 11.3%. In tabel 30 wordt weergegeven door welke personen of instanties de cursisten geadviseerd werden om de opleiding niet aan te vatten. Vooral familie, vrienden en kennissen blijken potentiële cursisten – vooral CBE-cursisten - nogal eens af te raden om een opleiding aan te vangen.

Tabel 30. Aandeel cursisten dat afgeraden werd om de opleiding te volgen per opleidingsniveau in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
door werkgever	1.2	0.8	2	0.9
door familie, vrienden, collega's	5.4	1.2	1	2
door VDAB	1	0.2	2	0.4
door OCMW	0.4	0	1	0.1
door CVO	0.2	0.2	2	0.2
door CBE	0	0	0	0

Daarnaast konden de respondenten aangeven of het niet-verplichte karakter van de opleiding voor hen deed twifelen om de cursus aan te vatten. 10.8% van de CBE-cursisten, 10.1% van de SO-cursisten en 7.8% van de HBO-cursisten (10.4% voor alle opleidingsniveaus samen) stelde dat dit inderdaad één van de redenen was waarom ze twifelden om de opleiding aan te vatten.

3.1.3.3. Praktische barrières als knelpunt

Vervolgens werd ingegaan op een aantal mogelijke praktische barrières. Zoals uit tabel 31 blijkt, werd een relatief grote groep (22.1%) afgeschrikt door de verwachting dat men moeilijk naar de les kon komen. Aan de CVO-cursisten werd meer in detail gevraagd waarom ze de lessen niet zouden kunnen volgen: bij SO-cursisten speelt vooral het

tijdstip van de les (11.8%) en de combineerbaarheid met de partner of het gezin (9.7%) een rol, terwijl HBO-cursisten meer bekommerd zijn om de combineerbaarheid met vrienden en hobby's (21.6%) en met de partner of het gezin (21.6%). Voor deze laatste groep is ook de verwachting dat de opleiding moeilijk te combineren is met een job een belangrijk knelpunt (14.7%).

Tabel 31. Aandeel cursisten voor wie praktische barrières een belangrijke reden vormde om te twijfelen om de opleiding aan te vatten per opleidingsniveau in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Opleiding was te duur	0.6	5.5	3.9	5.1
School moeilijk bereikbaar		1	2.9	
Tijdstip van de les paste niet goed		11.8	5.9	
Vrees dat men opleiding niet kon afmaken (bv. door verhuis)		2.6	0	
Vrees dat opleiding moeilijk te combineren was met andere opleiding	3.5 ²⁵	1.4	2	22.1
Vrees dat men minder tijd zou overhouden voor partner/gezin		9.7	20.6	
Vrees dat men minder tijd zou overhouden voor werk		3.2	14.7	
Vrees dat men minder tijd zou overhouden voor vrienden, familie, hobby's		5.3	21.6	

3.1.3.4. Persoonlijke/sociale barrières als knelpunt

Van alle opleidingsniveaus samen voelde 12.8% zich om de één of andere reden niet goed genoeg om de opleiding aan te vatten. Uit een meer gedetailleerde bevraging bij de

²⁵ Voor CBE: 'kon moeilijk naar de les komen'.

CVO-cursisten blijkt dat vooral de vrees dat de opleiding te moeilijk zou zijn, een knelpunt vormde (zie tabel 32).

Tabel 32. Aandeel cursisten voor wie persoonlijke/sociale barrières een belangrijke reden vormden om te twifelen om de opleiding aan te vatten per opleidingsniveau in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Vrees dat de opleiding te moeilijk was		10.8	29.4	
Voelde zich niet gezond genoeg	8.6 ²⁶	0.8	2	12.8
Voelde zich te oud		2.2	2.9	
Voelde zich beschaamd		0.2	0	

3.1.3.5. Belangrijkste knelpunt voor de toegang tot een CVO-opleiding

Aansluitend bij het voorgaande werden de respondenten gevraagd om aan te duiden welke het belangrijkste knelpunt was bij de aanvang van hun opleiding. Bij SO-cursisten zijn de drie belangrijkste redenen dat ze vreesden dat de opleiding te moeilijk zou zijn (18.3%), dat het tijdstip van de les niet goed paste (16.2%) en dat ze minder tijd zouden overhouden voor hun partner/gezin (15.2%). Bij HBO-cursisten was eveneens de vrees dat de opleiding te moeilijk zou zijn de belangrijkste reden (25%), gevolgd door de moeilijke combineerbaarheid met partner/gezin (20.6%) (zie tabel 33).

Tabel 33. Aandeel cursisten voor wie volgende aspecten de belangrijkste reden vormde om te twifelen om de opleiding aan te vatten in %

	CVO-SO	CVO-HBO
Kende de andere cursisten niet	5.9	6.3
Opleiding kwam in het dagelijkse leven niet van pas	5.2	2.9
Onderwerp was niet interessant	0.5	0
Opleiding leidde niet tot een diploma	0.5	1.5
Opleiding leek niet leuk	0.5	0
Opleiding kwam niet van pas om een (nieuwe) job te vinden of promotie te	0.5	1.5

²⁶ Voor CBE: 'voelde zich niet goed genoeg om de opleiding te volgen' .

maken			
Opleiding kon niet			
vermijden dat men job	5.9		6.3
verliest of degradeert			
Opleiding kwam niet van			
pas om werk beter uit te	1		0
voeren			
Opleiding bereidde niet	1.6		0
voor op een andere			
opleiding			
Opleiding	was	niet	
verplicht	6.8		1.5
Opleiding was te duur	6.8		2.9
School moeilijk bereikbaar	0.5		2.9
Tijdstip van de les paste	16.2		1.5
niet goed			
Vrees dat men opleiding	2.1		0
niet kon afmaken (bv. door			
verhuis)			
Vrees dat opleiding	2.1		2.9
moeilijk te combineren			
was met andere opleiding			
Vrees dat men minder tijd	15.2		20.6
zou overhouden voor			
partner/gezin			
Vrees dat men minder tijd	4.2		5.9
zou overhouden voor werk			
Vrees dat men minder tijd	3.1		5.9
zou overhouden voor			
vrienden, familie, hobby's			
Vrees dat de opleiding te	18.3		25
moeilijk was			
Voelde zich niet gezond	1.5		1.6
genoeg			
Voelde zich te oud	1.5		1.6
Voelde zich beschaamd	0		0

3.1.4. Wat zijn de hefboomen voor de toegang tot een CVO/CBE-opleiding?

Vervolgens onderzochten we om welke reden de cursisten de opleiding aangevangen hebben. In eerste instantie wordt nagegaan of de verwachting dat de cursus tegemoet zou komen aan bepaalde behoeftes een belangrijke reden vormde om te starten (3.1.4.1). Daarna wordt besproken of steun en verplichting om de opleiding te volgen een hefboom vormden (3.1.4.2). Ook wordt aangegeven welke van deze factoren voor de cursisten de belangrijkste hefboom vormden om de opleiding te starten (3.1.4.3).

3.1.4.1. Productbehoefte als hefboom

Een eerste mogelijke reden waarom cursisten een opleiding aanvatten, is omwille van hun verwachting dat bepaalde productbehoefte, van sociale, persoonlijke of professionele aard, hierdoor ingevuld worden (zie tabel 34). Over de opleidingsniveaus heen blijkt de behoefte om bij te leren de belangrijkste reden te vormen (76.5%). Cursisten blijken ook vaak een opleiding aan te vatten omwille van het plezier (41.2%) of om professionele behoeftes in te vullen (33.1%). Daarnaast primeren per studiegebied specifieke productbehoefte: zo volgen SO-cursisten vaker dan HBO-cursisten de opleiding om iets bij te leren dat ze in het dagelijkse leven kunnen gebruiken (52.9% ten opzichte van 32.4%) en voor hun plezier (43.1% ten opzichte van 10.8%). HBO-cursisten willen dan weer vaker dan SO-cursisten een diploma behalen (84.3% ten opzichte van 25.6%) en meer kans maken om een (nieuwe) job te vinden of promotie te maken (60.8% ten opzichte van 23.1%). CBE-cursisten hechten trouwens in vergelijking met de overige studieniveaus meer belang aan het sociale aspect van de opleiding (nieuwe mensen leren kennen).

Tabel 34. Aandeel cursisten voor wie volgende productbehoefte een belangrijke reden vormden om de opleiding aan te vatten per opleidingsniveau in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Nieuwe mensen leren kennen	34.7	13.2	3.9	17.1
Iets bijleren om in het dagelijkse leven te gebruiken	84 ²⁷	52.9	32.4	76.5
Iets bijleren over een onderwerp dat interessant is		46.7	41.2	
Een diploma behalen	15.4	25.6	84.3	25.6
Omwille van het plezier	34.1	43.1	10.8	41.2
Meer kans maken om een (nieuwe) job te vinden of promotie te maken	19.6 ²⁸	23.1	60.8	33.1
Minder risico lopen om job te		3.9	11.8	

²⁷ CBE: 'iets bijleren'.

²⁸ CBE: 'voor het werk of om werk te vinden'.

verliezen of te degraderen				
Iets bijleren om werk beter te kunnen uitvoeren		19.7	30.4	
Vorbereiden op een andere opleiding	8.6	4.9	5.9	5.6

3.1.4.2. Steun en verplichting als hefboom

60.1% van de CBE-cursisten, 41.2% van de SO-cursisten en 53.9% van de HBO-cursisten geeft aan de cursus aangevat te hebben op advies van bepaalde personen en/of instanties. Over alle opleidingsniveaus heen gaat het om 43.5%. Tabel 35 geeft weer om welke personen en/of instanties het gaat.

Tabel 35. Aandeel cursisten dat geadviseerd werd om de opleiding te volgen per opleidingsniveau in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
door werkgever	4.4	4.7	8.8	4.9
door familie, vrienden, collega's	42.6	31.8	36.3	33.3
door VDAB	7.9	1	13.7	2.7
door OCMW	7.2	0	1	1.3
door CVO	0.9	2	2.9	2.7
door CBE	6.1	0	0	1
door Huis van het Nederlands	2.9	0.2	0	0.7

Ook bleek 4.5% van de cursisten verplicht te zijn om de opleiding te volgen. Het gaat om 13.8% van de CBE-cursisten, 2.6% van de SO-cursisten en 7.8% van de HBO-ers. In tabel 36 staat weergegeven door welke instantie of persoon men hiertoe verplicht werd:

Tabel 36. Aandeel cursisten dat verplicht is om de opleiding te volgen per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
door OCMW	34.8	7.7	25	22.5
door VDAB	54.9	7.7	37.5	33.6
door werkgever	14.4	83.3	25	42.3

Over alle opleidingsniveaus heen wordt de opleiding het vaakst verplicht door de werkgever. Echter, CBE-cursisten worden in de eerste plaats doorverwezen door de VDAB of het OCMW, en minder vaak door hun werkgever. Bij SO-cursisten spelen het OCMW en het VDAB daarentegen een eerder beperkte rol.

Daarnaast konden de cursisten ook aangeven of het verplichte karakter van de cursus een belangrijke reden vormde om de cursus aan te vatten. Dit blijkt het geval te zijn voor 1.7% van de totale cursistengroep (CBE: 5.1%, SO: 1%, HBO: 5.9%)

3.1.4.3. Belangrijkste hefboom voor de toegang tot de CVO-opleidingen

We vroegen de respondenten om aan te geven wat voor hen de belangrijkste reden was om met de cursus te starten (zie tabel 37).

HBO-cursisten hebben hun opleiding vooral aangevat om een diploma te behalen (44%) en meer kans te maken op een (nieuwe) job of promotie (30.8%). SO-cursisten willen vooral bijleren, over een onderwerp waarin ze geïnteresseerd zijn (23.7%) en om hun kennis in het dagelijkse leven te gebruiken (21.6%). Ze volgen ook vaak een opleiding voor het plezier (21.1%), wat bij HBO-cursisten niet het geval is.

Tabel 37. Aandeel cursisten voor wie volgende aspecten de belangrijkste reden vormden om de opleiding aan te vatten in %

	CVO-SO	CVO-HBO
Nieuwe mensen leren kennen	0.2	0
Iets bijleren om in het dagelijkse leven te gebruiken	21.6	1.1
Iets bijleren over een onderwerp dat interessant is	23.7	4.4
Een diploma behalen	10.6	44
Omwille van het plezier	21.1	0
Meer kans maken om een (nieuwe) job te vinden of promotie te maken	11.5	30.8
Minder risico lopen om job te verliezen of te degraderen	0	2.2
Iets bijleren om werk beter te kunnen uitvoeren	6.5	11
Vorbereiden op een andere opleiding	1.4	1.1
Opleiding was verplicht	1.9	5.5

3.1.5. Wat zijn de knelpunten voor de verderzetting van een CVO/CBE-opleiding?

Vervolgens vroegen we de respondenten of ze de opleiding al dan niet verder willen zetten wanneer ze de huidige module of richtgraad afgerond hebben (zie tabel 38). Slechts een beperkt deel van de cursisten (2.1%) is van plan om de opleiding niet te vervolgen. Vooral HBO-cursisten geven aan de opleiding niet te zullen verderzetten omdat er geen vervolgopleiding is, wat SO-cursisten minder frequent vermelden.

Tabel 38. Aandeel cursisten dat de opleiding al dan niet plant verder te zetten per opleidingsniveau in %

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Zet de opleiding verder	50.4	74.1	32	68.6
Zet de opleiding niet verder	1.5	2.1	2.1	2.1
Geen vervolgopleiding meer	38.5	17.2	58.8	22.2
Weet het nog niet	9.6	6.6	7.2	7.1

Aan de 2.1% die niet van plan is om de opleiding verder te zetten, werd gevraagd om de belangrijkste redenen hiervoor aan te geven. CBE-cursisten vermeldden als belangrijkste reden dat ze niets meer kunnen bijleren en dat de cursus niet verplicht is. SO-cursisten geven aan de cursus te zullen stopzetten omdat ze niets kunnen bijleren, de cursus niet verplicht is, het lesmoment niet goed past, ze vrezen minder tijd voor partner/gezin en hun werk over te houden en ze zich te oud voelen. HBO-cursisten vermelden alleen dat ze vrezen door de opleiding geen tijd meer over te houden voor partner/gezin en hun werk.

3.1.6. Wat zijn de hefboomen voor de verderzetting van een CVO/CBE-opleiding?

De 68.6% (CBE: 50.4%, SO: 74.1%; HBO: 32%) die wel van plan is om de opleiding verder te zetten, werd gevraagd om hiervoor de belangrijkste redenen aan te geven. We gingen meer in het bijzonder na of de verwachting dat de opleiding bepaalde productbehoefte zou invullen (3.1.6.1) en het verplichte karakter van de cursus (3.1.6.2) een hefboom vormden.

3.1.6.1. Productbehoefte als hefboom

In de eerste plaats werd onderzocht of cursisten hun opleiding verderzetten om bepaalde sociale, persoonlijke of professionele productbehoefte in te lossen.

Zoals tabel 39 verduidelijkt, willen cursisten de opleiding vooral verderzetten om bij te leren (66.5%) en voor het plezier (40.8%). Daarnaast zijn tussen de verschillende opleidingsniveaus een aantal verschillen merkbaar: CBE-cursisten volgen de cursus vooral om bij te leren (87%), terwijl HBO-cursisten in de eerste plaats een diploma willen behalen (64.5%). SO-cursisten willen de cursus vooral vervolgen omwille van het plezier.

Tabel 39. Aandeel cursisten voor wie volgende sociale/persoonlijke productbehoefte een belangrijke reden vormen om de opleiding verder te zetten per opleidingsniveau in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Contact houden met medecursisten	32.9	19.8	3.2	22
Iets bijleren om in het dagelijkse leven te gebruiken	87 ²⁹	43.1	12.9	66.5
Iets bijleren over een onderwerp dat interessant is		36.7	19.4	
Een diploma behalen	17.5	17.5	64.5	18.3
Omwille van het plezier	28.1	41.8	12.9	40.8
Meer kans maken om een (nieuwe) job te vinden of promotie te maken		11.7	48.4	
Minder risico lopen om job te verliezen of te degraderen	13.2 ³⁰	1.7	12.9	21.7
Iets bijleren om werk beter te kunnen uitvoeren		13.5	29	
Vorbereiden op een andere opleiding	8.2	4.6	3.2	5

²⁹ Voor CBE: 'iets bijleren'.

³⁰ Voor CBE: 'voor het werk of om werk te vinden'.

3.1.6.2. Verplichting als hefboom

Daarnaast konden de cursisten ook aangeven of het verplichte karakter van de cursus een belangrijke reden vormde om de cursus verder te zetten. In totaal blijkt dit het geval te zijn voor 0.5% van de cursisten. Van de groep die de CBE-opleiding verderzet, geldt dit voor 1.7%. Bij SO-opleidingen gaat het om 0.3%, terwijl dit voor niemand van de HBO-cursisten een belangrijke reden was.

3.1.7. Op welke manier heeft men de opleiding leren kennen?

Cursisten blijken vooral door familie, vrienden en collega's geïnformeerd te zijn over de opleiding (45.4%) (zie tabel 40). Ook folders, affiches of brochures (29.4%) en allerhande media (24.7%) vormen een belangrijke bron van informatie. Daarnaast werden vooral CBE-cursisten ook geïnformeerd door het CBE zelf (14.2%), het OCMW (10.2%), de VDAB (9.7%) en het Huis van het Nederlands (7.4%). Ook vermeldden de CBE-cursisten wel eens dat de cursus hen aangeraden werd op de school van hun kinderen. Bij SO- en HBO-cursisten speelt het CVO (11.2% en 12.7%) een belangrijke rol, terwijl een aanzienlijk deel van de HBO-cursisten ook geïnformeerd werd door de VDAB (21.6%). Sommige HBO-cursisten gaven aan dat vroegere scholen (secundaire school, hogeschool ...) hen de opleidingen hadden leren kennen.

Tabel 40. Manier waarop men opleiding leerde kennen per opleidingsniveau in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	CBE	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Folder/affiche/brochure	28.2	31.2	21.6	29.4
Internet/TV/radio/tijdschrift	3.3	23.9	40.2	24.7
Familie, vrienden, collega's	51.7	45.4	46.1	45.4
Werkgever	2.5	2	3.9	2.2
VDAB	9.7	1	21.6	2.7
OCMW	10.2	0.2	0	1
Huis van het Nederlands	7.4	0.2	0	0.7
CBE	14.2	0	0	0.3
CVO	2.8	11.2	12.7	10.8

3.1.8. In welke mate zijn cursisten tevreden over CVO-opleidingen?

In volgend punt wordt besproken in welke mate cursisten tevreden zijn over een aantal aspecten van hun huidige CVO-opleiding. Deze vragen werden uitsluitend voorgelegd aan de cursisten die een CVO-opleiding volgen. Meer in het bijzonder wordt ingegaan op de voorbereidingstijd (3.1.8.1), het evenwicht tussen theorie en praktijk (3.1.8.2), het evenwicht tussen individuele oefeningen en oefeningen in groep (3.1.8.3), het tijdstip van de opleiding (3.1.8.4), de looptijd van de opleiding (3.1.8.5), het wekelijks aantal cursussen (3.1.8.6), de grootte van de lesgroep (3.1.8.7) en de inschrijvingsprijs (3.1.8.8).

3.1.8.1. Voorbereidingstijd

Zoals tabel 41 verduidelijkt, besteedt meer dan vier vijfde wekelijks hoogstens vier uur voorbereidingstijd aan de opleiding. HBO-cursisten spenderen in vergelijking met SO-cursisten meer tijd hieraan: bijna 40% bereidt wekelijks meer dan vijf uur voor, ten opzichte van 12.5% van de SO-cursisten.

Tabel 41. Aandeel cursisten naar wekelijkse voorbereidingstijd per CVO-opleidingsniveau in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Minder dan 1 uur	33.8	9	30.3
1u à 2 u	33.4	21	31.7
3u à 4u	20.3	32	21.6
5u à 6u	7	11	7.3
Meer dan 6u	5.5	27	9.1

Ongeveer 90% van de cursisten blijkt tevreden tot zeer tevreden te zijn met de voorbereidingstijd (zie tabel 42). Ongeveer 10% is (eerder) ontevreden. HBO-curisten zijn vaker (zeer) ontevreden dan SO-cursisten (32.3% ten opzichte van 7.9%).

Tabel 42. Aandeel cursisten dat (on)tevreden is over de wekelijkse voorbereidingstijd per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Heel ontevreden	2.2	2	2.3
Eerder ontevreden	5.7	30.3	7.9

Eerder tevreden	51	54.5	49.7
Heel tevreden	41.1	13.1	40

Meer dan een kwart van de cursisten vindt minder dan een uur wekelijkse voorbereidingstijd ideaal. Bijna 90% wil maximaal zes uur besteden aan de voorbereiding. HBO-cursisten zijn doorgaans bereid om langer voor te bereiden: 28% verkiest meer dan vijf uur voorbereiding, ten opzichte van slechts 9.9% van de SO-cursisten (zie tabel 43).

Tabel 43. Aandeel cursisten naar gewenste wekelijkse voorbereidingstijd per CVO-opleidingsniveau in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Minder dan 1 uur	27.5	10	27.7
1u à 2 u	37.4	29	37.2
3u à 4u	25.2	33	24.5
5u à 6u	7.4	22	7.6
Meer dan 6u	2.5	6	3

3.1.8.2. Evenwicht tussen theorie en praktijk

Het merendeel van de cursisten is van mening dat de opleiding even praktisch als theoretisch is, of (eerder) praktisch. Opvallend is dat SO-cursisten vaker dan HBO-cursisten van mening zijn dat de opleiding meer of volledig theoretisch is (19% ten opzichte van 11%) (zie tabel 44).

Tabel 44. Aandeel cursisten naar inschatting van het evenwicht tussen theorie en praktijk per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
(bijna) volledig praktisch	23	4	20.6
meer praktisch	20.9	41	24.8
ongeveer even praktisch als theoretisch	37	44	37.6
meer theoretisch	11.4	8	10.5
(bijna) volledig theoretisch	7.6	3	6.6

Cursisten zijn meestal (zeer) tevreden over het evenwicht tussen theorie en praktijk. HBO-cursisten zijn vaker dan SO-cursisten (zeer) ontevreden (zie tabel 45).

Tabel 45. Aandeel cursisten dat (on)tevreden is over het evenwicht tussen theorie en praktijk per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Heel ontevreden	3.7	1	3.4
Eerder ontevreden	5.7	11.1	5.7
Eerder tevreden	43.2	55.6	43.3
Heel tevreden	47.4	32.3	47.6

Bijna de helft van de cursisten geeft de voorkeur aan een opleiding die ongeveer even praktisch als theoretisch is (zie tabel 46). Daarnaast willen vooral SO-cursisten een meer of volledig praktische opleiding (17.3%). Opvallend is dat meer SO- dan HBO-cursisten een eerder of volledig theoretisch opleiding wensen (10.2% ten opzichte van 7%).

Tabel 46. Aandeel cursisten naar gewenste evenwicht tussen theorie en praktijk per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
(bijna) volledig praktisch	17.3	1	17.9
meer praktisch	24.9	37	27.1
ongeveer even praktisch als theoretisch	47.7	55	46
meer theoretisch	7	6	6.4
(bijna) volledig theoretisch	3.2	1	2.5

3.1.8.3. Evenwicht tussen oefeningen in groep en individuele oefeningen

Meer dan de helft van de cursisten is van mening dat vooral individuele oefeningen of ongeveer evenveel oefeningen in groep als alleen gemaakt worden (zie tabel 47). SO-cursisten maken vaker dan HBO-cursisten uitsluitend oefeningen in groep (16.6% ten opzichte van 0%), terwijl HBO-cursisten meer oefeningen alleen maken (55.1% ten opzichte van 38.5%).

Tabel 47. Aandeel cursisten naar inschatting van het evenwicht tussen individuele en collectieve oefeningen per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
(bijna) steeds oefeningen in groep	16.6	0	15.2
meer oefeningen in groep	17.5	12.2	16.3
ongeveer evenveel oefeningen in groep als alleen	27.3	32.7	27.2
meer oefeningen alleen	21.7	49	25.9
(bijna) steeds oefeningen alleen	16.8	6.1	15.4

Slechts 6.5% van de cursisten is (zeer) ontevreden over het evenwicht tussen collectieve en individuele oefeningen (zie tabel 48). HBO-cursisten zijn vaker (zeer) ontevreden dan SO-cursisten.

Tabel 48. Aandeel cursisten dat (on)tevreden is over het evenwicht tussen individuele en collectieve oefeningen per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Heel ontevreden	0.9	1	1.1
Eerder ontevreden	5	11.1	5.4
Eerder tevreden	56.5	64.6	56
Heel tevreden	37.6	23.2	37.5

Bijna de helft van de cursisten vindt een evenwichte verdeling van individuele en collectieve oefeningen ideaal (zie tabel 49). HBO-cursisten geven hier vaker de voorkeur aan dan SO-cursisten (61.6% ten opzichte van 45.4%). SO-cursisten verkiezen dan weer meer dan HBO-cursisten om (bijna) steeds oefeningen in groep te maken (11.5% ten opzichte van 0%).

Tabel 49. Aandeel cursisten naar gewenste evenwicht tussen individuele en collectieve oefeningen per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
(bijna) steeds oefeningen in groep	11.5	0	10.7

meer oefeningen in groep ongeveer evenveel oefeningen in groep als alleen	14.6	12.1	14
meer oefeningen alleen (bijna) steeds oefeningen alleen	45.4	61.6	47.9
	18.7	23.2	18.9
	9.8	3	8.6

3.1.8.4. Tijdstip van de opleiding

Bijna 90% van de cursisten is (zeer) tevreden over het tijdstip waarop de opleiding doorgaat (zie tabel 50). SO-cursisten zijn vaker (zeer) ontevreden over het tijdstip dan HBO-cursisten (11.3% ten opzichte van 7%).

Tabel 50. Aandeel cursisten dat (on)tevreden is over het tijdstip van de opleiding per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Heel ontevreden	2.2	1	2.1
Eerder ontevreden	9.1	6	9.1
Eerder tevreden	45.4	61	46.4
Heel tevreden	43.3	32	42.4

Meer dan 70% van de cursisten volgt liefst les tijdens de week, na 18u (71.4%) (zie tabel 51). Toch zijn grote verschillen merkbaar tussen de voorkeuren van SO- en HBO-cursisten: SO-cursisten volgen liefst les tijdens de week, na 18u (77.6%), terwijl HBO-cursisten de voormiddag verkiezen (52.6%).

Tabel 51. Aandeel cursisten naar gewenste tijdstip van de opleiding per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Tijdens de week in de voormiddag (9-13u)	13.5	52.6	17
Tijdens de week in de	4.6	19.6	7

namiddag (13-18u)			
Tijdens de week 's avonds (na 18u)	77.6	20.6	71.4
Op zaterdag	4.3	7.2	4.7

3.1.8.5. Looptijd van de opleiding

Hoewel cursisten globaal genomen (zeer) tevreden zijn over de looptijd van hun opleiding, is bijna een kwart van de HBO-cursisten (zeer) ontevreden hierover (zie tabel 52).

Tabel 52. Aandeel cursisten dat (on)tevreden is over de looptijd van de opleiding per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Heel ontevreden	1.8	2	1.9
Eerder ontevreden	3.3	21	4.5
Eerder tevreden	47.5	58	48.5
Heel tevreden	47.5	19	45.2

Meer dan 60% verkiest een opleiding die langer dan een jaar duurt. Dit is vooral zo voor HBO-cursisten, terwijl een aanzienlijk deel van de CVO-cursisten (37.8%) een opleiding van hoogstens een jaar verkiest (zie tabel 53).

Tabel 53. Aandeel cursisten naar gewenste looptijd van de opleiding per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Max. ½ jaar	15.7	0	15.9
Meer dan ½ jaar t.e.m. 1 jaar	22.1	2	20
Meer dan 1 jaar t.e.m. 2 jaar	20.2	41.8	21.5
Meer dan 2 jaar	42.1	56.1	42.6

3.1.8.6. Wekelijks aantal cursussen

Amper 7% van de cursisten is (zeer) ontevreden over het wekelijkse aantal cursussen (zie tabel 54). CVO-cursisten zijn over het algemeen wat vaker (zeer) tevreden dan HBO-cursisten (93.2% ten opzichte van 90.9%).

Tabel 54. Aandeel cursisten dat (on)tevreden is over het wekelijkse aantal cursussen van de opleiding per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Heel ontevreden	2.2	1	2.2
Eerder ontevreden	4.6	8.1	4.8
Eerder tevreden	47.4	63.6	47.6
Heel tevreden	45.8	27.3	45.4

Hoewel globaal genomen de overgrote meerderheid bij voorkeur wekelijk twee tot vier uur les wenst te volgen (69.2%), blijkt uit verdere analyses dat dit vooral geldt voor SO-cursisten (74%), en veel minder voor HBO-cursisten (4.1%). Deze laatste groep blijkt wekelijk meer dan vijf uur les te willen volgen (zie tabel 55).

Tabel 55. Aandeel cursisten naar gewenste wekelijkse aantal cursussen van de opleiding per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Minder dan 2u	2.1	0	2.5
2u à 4u	74	4.1	69.2
5u à 7u	7.9	36.7	9.8
8u à 10u	8.5	35.7	10.2
11u à 13u	4.9	13.3	5.6
Meer dan 13u	2.6	10.2	2.7

3.1.8.7. Grootte van de lesgroep

Bijna 12% is (zeer) ontevreden over de grootte van de lesgroep. SO- en HBO-cursisten lijken op dat vlak weinig van elkaar te verschillen (zie tabel 56).

Tabel 56. Aandeel cursisten dat (on)tevreden is over de grootte van de lesgroep per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Heel ontevreden	3.9	1	3.6

Eerder ontevreden	7.9	12.1	8.2
Eerder tevreden	39.6	50.5	39.1
Heel tevreden	48.6	36.4	49.1

Wel verschillen beide groepen van elkaar wat de gewenste grootte van de lesgroep betreft. HBO-cursisten verkiezen groepen van 5 tot 19 personen, terwijl SO-cursisten liever les volgen in een groep van 5 tot 14 personen. Over het algemeen volgen de cursisten liefst les in groepen van 5 tot 9 personen, terwijl groepen van 25 of meer weinig populair zijn (zie tabel 57).

Tabel 57. Aandeel cursisten naar gewenste grootte van de lesgroep per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Minder dan 5 personen	5.1	2	4.5
5 à 9 personen	42.5	20	43.4
10 à 14 personen	41.6	36	39.6
15 à 19 personen	8.9	32	10.4
20 à 24 personen	0.8	9	1.2
25 à 29 personen	0.8	1	0.7
30 personen of meer	0.2	0	0.2

3.1.8.8. Inschrijvingsprijs

Meer dan de helft betaalde de inschrijvingsprijs voor de opleiding grotendeels zelf (57.4%) (zie tabel 58). Dit geldt meer voor SO- dan voor HBO-cursisten (60.4% ten opzichte van 32%), die minder vaak opleidingscheques gebruiken (zie tabel 24).

Tabel 58. Aandeel cursisten naar zelf betaalde inschrijvingsprijs per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Niet betaald of een klein deel	20.4	33	20.1
Ongeveer de helft betaald	18.3	33	21.3
Alles of een groot deel betaald	60.4	32	57.4

Weet niet	0.9	2	1.1
------------------	-----	---	-----

Meer dan 20% van de cursisten is (zeer) ontevreden over de inschrijvingsprijs die zelf betaald moet worden. Vooral HBO-cursisten blijken (zeer) ontevreden (31.4% ten opzichte van 20.2% van de SO-cursisten) (zie tabel 59).

Tabel 59. Aandeel cursisten dat (on)tevreden is over de zelf betaalde inschrijvingsprijs per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL
Heel ontevreden	7.3	5.1	7
Eerder ontevreden	12.9	26.3	15.4
Eerder tevreden	38.4	45.5	39.5
Heel tevreden	41.5	23.2	38.1

3.1.9. Welke zijn de procesbehoeftes op het vlak van CVO-opleidingen?

Ten slotte vroegen we de respondenten welke behoeftes ze ervaren inzake de manier waarop de cursusinhoud aangebracht wordt. De percentages geven weer welk aandeel van alle CVO-cursisten volgende aspecten mist in de huidige opleiding (zie tabel 60).

Tabel 60. Aandeel cursisten naar ervaren procesbehoefte per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL CVO
Gebruik van media	8.1	9.8	8.6
Mogelijkheid om stage te lopen	9.6	8.8	9.3
Mogelijkheid om onder begeleiding te oefenen buiten de lesuren	8.1	2.9	7.9
Mogelijkheid om een deel van de cursus via afstandsonderwijs te volgen	13.2	33.3	14.8
Activiteiten met medecursisten	12.4	12.7	12.1

buiten de les				
Terrein- of praktijkbezoeken		13	32.4	14.6
Hulp bij verwerking van de leerstof		8.3	10.8	8.6

Cursisten blijken vooral behoefte te hebben aan terrein- of praktijkbezoeken (14.6%) en willen een deel van de cursus via afstandsonderwijs kunnen volgen (14.8%). Vooral HBO-cursisten geven vaak aan deze aspecten te missen in de huidige opleiding. Daarnaast blijkt zowel binnen het SO als het HBO de vraag naar activiteiten met medecursisten buiten de les relatief groot (12.1%).

Daarnaast vroegen we of de CVO-cursisten graag taalondersteuning zouden krijgen bij problemen met het Nederlands en ondersteuning bij leerproblemen, zoals dyslexie.

Tabel 61. Aandeel cursisten dat taalondersteuning en hulp bij leerproblemen wenst per CVO-opleidingsniveau in %

	CVO-SO	CVO-HBO	TOTAAL CVO
Taalondersteuning	1.5	3.1	1.3
Hulp bij leerproblemen	3.2	4.1	3.1

In totaal vindt 1.3% taalondersteuning en 3.1% hulp bij leerproblemen wenselijk. Vooral HBO-cursisten ervaren deze behoefte (zie tabel 61).

3.2. Beantwoording van de onderzoeksvragen voor de belangrijkste studiegebieden

Vervolgens werd dezelfde analyse herhaald voor de belangrijkste studiegebieden van de CBE's en CVO's. De studiegebieden die besproken worden, zijn NT2, maatschappijoriëntatie (MO) en ICT op CBE-niveau (3.2.1) en ICT, talen en huishoudelijk onderwijs op CVO-niveau (3.2.2).

3.2.1. CBE

In wat volgt worden de zeven onderzoeksvragen die voor de totale CBE-steekproef beantwoord werden, geanalyseerd voor de drie CBE-opleidingen die het meeste

lesuurs cursisten tellen. Concreet worden de onderzoeksvragen beantwoord voor de opleidingen NT2, MO en ICT. Eerst wordt het profiel van deze cursisten beschreven (3.2.1.1) en de mate waarin kansengroepen op CBE-niveau aanwezig zijn (3.2.1.2). Vervolgens wordt nagegaan wat de knelpunten (3.2.1.3) en hefboomen (3.2.1.4) bij de toegang tot de opleiding, en de knelpunten (3.2.1.5) en hefboomen (3.2.1.6) bij de verderzetting van de opleiding waren. In een laatste punt wordt aangegeven hoe de cursist de opleiding heeft leren kennen (3.2.1.7).

3.2.1.1. Wat is het profiel van de CBE-cursist?

Wat het profiel van de cursisten betreft, werden volgende aspecten in kaart gebracht: persoonsgegevens (3.2.1.1), gegevens inzake opleiding en werk (3.2.1.2) en gegevens in verband met het gezin (3.2.1.3).

3.2.1.1.1. Persoonsgegevens

NT2-cursussen tellen verhoudingsgewijs meer mannen dan de cursussen in het domein van maatschappijoriëntatie en ICT (zie tabel 62).

Tabel 62. Aandeel cursisten naar geslacht per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Man	32.6	23.7	22.9
Vrouw	67.4	76.3	77.1

Wat de leeftijd van de cursisten betreft, blijkt dat ICT-cursisten over het algemeen een hogere leeftijd hebben: meer dan 90% van deze cursisten is 50 jaar of ouder. NT2-cursisten zijn dan weer overwegend jonger dan 50 jaar, terwijl MO-cursisten over alle leeftijdsgroepen verdeeld zijn (zie tabel 63).

Tabel 63. Aandeel cursisten naar leeftijdscategorie per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
18-24 jaar	2.1	5.2	0
25- 34 jaar	40.4	24.1	1.2

35-49 jaar	38.3	36.2	5.9
50-64 jaar	19.1	22.4	45.9
65 jaar en ouder	0	12.1	47.1

Logischerwijs tellen NT2-cursussen uitsluitend cursisten die het Nederlands niet als moedertaal hebben. ICT-cursisten hebben in bijna 90% en MO-cursisten in meer dan 70% van de gevallen het Nederlands als moedertaal (zie tabel 64).

Tabel 64. Aandeel cursisten naar moedertaal per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Nederlands	0	73	89.2
Andere/onbekend	100	27	10.8

Wel geeft een groter aandeel cursisten aan thuis Nederlands te spreken met hun ouders, partner of kinderen. Opnieuw zijn het vooral ICT-cursisten die het vaakst Nederlands als thuistaal gebruiken (zie tabel 65).

Tabel 65. Aandeel cursisten naar thuistaal per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Nederlands	8.5	79	91.4
Andere/onbekend	91.5	21	8.6

Tabel 66 illustreert dat NT2-cursussen vaker niet-Belgen aantrekken dan MO- en ICT-cursussen: nog geen 30% van deze eerste groep is Belg.

Tabel 66. Aandeel cursisten naar huidige nationaliteit per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Belgisch	29.8	79.4	87.2
Andere/onbekend	70.2	20.6	12.8

Wanneer wordt uitgegaan van de nationaliteit bij de geboorte, blijkt dat geen van de NT2-cursisten als Belg geboren werd, terwijl dit voor ICT-cursussen oploopt tot ruim 80% (zie tabel 67).

Tabel 67. Aandeel cursisten naar nationaliteit bij de geboorte per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Belgisch	0	65.6	80.9
Andere/onbekend	100	34.4	19.1

Bovenstaande tabellen (zie tabel 64 t.e.m. 67) deden reeds vermoeden dat MO- en vooral ICT-cursisten overwegend van autochtone afkomst zijn, in tegenstelling tot NT2-cursisten, wat in tabel 68 bevestigd wordt.

Tabel 68. Aandeel cursisten naar afkomst per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Autochtoon	0	61.5	79.5
Allochtoon	100	38.5	20.5

3.2.1.1.2. Opleiding en werk

NT2-cursisten blijken over het algemeen een kortere schoolloopbaan te hebben: ongeveer drie kwart ging hoogstens tot 12 jaar naar school. MO- en ICT-cursisten hebben doorgaans langer school gelopen (zie tabel 69).

Tabel 69. Aandeel cursisten naar schoolloopbaan per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
0-6 jaar	19.6	6.8	5.1
7-12 jaar	54.3	2.3	1.3
13-14 jaar	4.4	13.6	16.3
15-16 jaar	8.7	13.7	30
17-18 jaar	4.4	25	27.6
19-20 jaar	2.2	13.6	12.6
21-25 jaar	2.2	20.4	7.5
Meer dan 25 jaar	4.4	0	0

Naast de duurtijd van de schoolloopbaan werd ook gevraagd of men een diploma behaalde in België. Voor meer dan 95% van de NT2-cursisten is dit niet het geval, terwijl hetzelfde geldt voor slechts 21.6% van de MO- en 24.7% van de ICT-cursisten. Van de drie groepen blijken MO-curisten het hoogst geschoold (zie tabel 70).

Tabel 70. Aandeel cursisten naar diploma behaald in België per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Geen	95.3	21.6	24.7
Lager onderwijs	0	11.8	18.8
Eerste en tweede graad/lager secundair onderwijs	2.3	29.4	29.5
Derde graad/hoger secundair onderwijs	2.3	21.6	12.9
Hogeschool	0	11.8	14.1
Universiteit	0	3.9	0

Bijna drie vierde van de NT2-cursisten is werkloos en een kwart van hen is student. ICT-cursussen trekken daarentegen overwegend (brug)gepensioneerden aan, terwijl MO-cursussen populair zijn bij een eerder breed publiek (zie tabel 71).

Tabel 71. Aandeel cursisten naar hoofdberoep per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Arbeider	8.7	20.6	9.7
Bediende	2.1	31.7	1.1
Zelfstandige/vrij beroep/helper	2.1	3.2	7.4
Werkloos	72.3	17.5	9.7
(brug)gepensioneerd	2.1	16.1	64.5
Volledige loopbaanonderbreking of tijdskrediet	0	0	0
Leerling/student	25.5	3.2	0
Blijvend werkongeschikt	2.1	4.8	6.4

MO- en ICT-cursussen blijken vaker dan NT2-cursussen gevolgd te worden door cursisten die gehinderd worden door een ziekte, aandoening of handicap bij het uitoefenen van een job: voor deze laatste groep gaat het om 9.1%, ten opzichte van een 17% van de MO- en ICT-groep (zie tabel 72).

Tabel 72. Aandeel cursisten met (g)een arbeidshandicap per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Arbeidshandicap	9.1	17	16.9
Geen arbeidshandicap	88.6	77.4	83.1
Weet het niet	2.3	5.7	0

3.2.1.1.3. Gezin

Wat de gezinskenmerken van de CBE-cursisten betreft, blijkt in de eerste plaats dat MO-cursisten vaker dan de twee andere groepen ongehuwde en gescheiden cursisten tellen, maar minder weduwes/weduwenaars en gehuwden. ICT-cursisten zijn dan weer vaker gehuwd dan de twee andere groepen (zie tabel 73).

Tabel 73. Aandeel cursisten naar burgerlijke staat per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Ongehuwd	13.3	23.3	3.3
Gehuwd	66.7	63.3	77.2
Gescheiden	8.9	11.7	8.7
Weduwe/weduwenaar	11.1	1.7	10.9

Tabel 74 geeft daarnaast aan dat ICT-cursisten ten opzichte van de overige twee groepen het vaakst samenwonen met een partner, terwijl NT2-cursisten vaker geen partner hebben of niet samenwonen met hun partner.

Tabel 74. Aandeel cursisten naar leefsituatie met partner per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Samenwonend met partner	57.8	66.7	71.6
Niet-samenwonend met partner	11.1	5.3	4.9
Geen partner	31.1	28.1	23.5

NT2-cursisten hebben wel vaker thuiswonende kinderen, waar dit bij ICT-cursisten slechts voor een kleine minderheid het geval is (zie tabel 75).

Tabel 75. Aandeel cursisten naar aantal thuiswonende kinderen per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Geen thuiswonende kinderen	16.7	44.4	78.9
Thuiswonende kinderen	83.3	55.6	21.1

3.2.1.2. In welke mate zijn kansengroepen vertegenwoordigd aan de CBE's?

Zoals tabel 68 illustreert, is de kansengroep '**allochtonen**' vooral vertegenwoordigd binnen NT2-cursussen: elk van de cursisten kan volgens de gehanteerde definitie als allochtoon beschouwd worden. ICT-cursussen tellen in vergelijking met de overige twee studiegebieden het kleinste aandeel cursisten van allochtone afkomst (20.5%).

Daarnaast wordt de **leeftijdscategorie van 50 tot en met 64 jaar** als een kansengroep beschouwd. Tabel 63 verduidelijkt dat deze groep vooral op NT2-niveau minder aanwezig is (19.1%), terwijl bijna de helft van de ICT-cursisten zich in deze leeftijdscategorie situeren.

Het is moeilijker om na te gaan in welke mate de verschillende CBE-opleidingen **kortgeschoolden** tellen, omdat onduidelijk is of cursisten zonder Belgisch diploma al dan niet in bezit zijn van een erkend buitenlands diploma. Op basis van tabel 69 en 70 kan geconcludeerd worden dat van de drie CBE-opleidingen NT2-cursisten vermoedelijk verhoudingsgewijs vaker kortgeschoold zijn, respectievelijk gevolgd door ICT- en MO-cursisten.

Wat **arbeidsgehandicapten** betreft, kan vastgesteld worden dat ze vooral deelnemen aan ICT-cursussen, en het minst vaak aan NT2-opleidingen (zie tabel 71 en 72).

3.2.1.3. Wat zijn de knelpunten voor de toegang tot een CBE-opleiding?

Vervolgens werd onderzocht omwille van welke factoren de cursisten eventueel getwijfeld hebben om zich in te schrijven voor een NT2-, MO- of ICT-opleiding.

Van de NT2-cursisten geeft 83% aan op geen enkele manier getwijfeld te hebben, terwijl dit bij MO- en ICT-cursisten respectievelijk 64.5% en 63.8% is. Aan de cursisten die wel twijfelden, werd gevraagd om de belangrijkste redenen hiervoor aan te geven.³¹

In een eerste punt wordt nagegaan of cursisten twijfelden omdat ze vreesden dat de opleiding niet aan hun behoeftes zou voldoen (3.2.1.3.1). Vervolgens wordt besproken of het gebrek aan steun en verplichting een ontradende factor vormde (3.2.1.3.2, gevolgd door praktische problemen (3.2.1.3.3) en persoonlijke/sociale barrières (3.2.1.3.4).

3.2.1.3.1. Niet-ingevulde productbehoefte als knelpunt

In de eerste plaats konden de cursisten aangeven of hun twijfel te maken had met de verwachting dat de opleiding niet aan hun behoeftes zou voldoen. Vooral NT2-cursisten lieten zich afschrikken door de veronderstelling dat de opleiding zelf of de medecursisten niet leuk zouden zijn. ICT-cursisten hadden dan weer verwacht dat ze niets zouden kunnen bijleren, terwijl MO-cursisten vaker dan de overige twee groepen veronderstelden dat de opleiding niet belangrijk is voor werk of studie (zie tabel 76).

Tabel 76. Aandeel cursisten voor wie het niet-invullen van volgende productbehoefte een belangrijke reden vormde om te twijfelen om de opleiding aan te vatten per CBE-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	NT2	MO	ICT
Bang dat de andere cursisten niet leuk zouden zijn	8.5	1.6	0
Kon niets bijleren	2.1	1.6	3.2
Opleiding leek niet leuk	2.1	0	0
Opleiding niet belangrijk voor werk/opleiding	0	3.2	1.1

3.2.1.3.2. Gebrek aan steun en verplichting als knelpunt

³¹ Onderstaande percentages gelden steeds voor alle respondenten, degenen die niet twijfelden inbegrepen.

Daarnaast vormt het gebrek aan steun en verplichting om de opleiding te volgen mogelijk een ontradende factor.

In de eerste plaats bleek 27.7% van de CBE-cursisten, 19.4% van de MO-cursisten en 20.2% van de ICT-cursisten de raad gekregen te hebben om de cursus niet te volgen. In tabel 77 wordt weergegeven door welke personen of instanties de cursisten geadviseerd werden om de opleiding niet aan te vatten.³²

Tabel 77. Aandeel cursisten dat afgeraden werd om de opleiding te volgen per CBE-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	NT2	MO	ICT
door werkgever	2.1	1.6	1.1
door familie, vrienden, collega's	4.3	6.3	3.2
door VDAB	6.4	1.6	0
door OCMW	2.2	0	0
door CVO	0	0	0
door CBE	0	0	0

Bij NT2-cursisten blijkt vooral de VDAB een ontradende rol te spelen, gevolgd door familie, vrienden en collega's. Het zijn ook deze laatsten die MO- en ICT-cursisten het vaakst afgeraden hebben om de opleiding te volgen. CVO's en CBE's blijken geen van de cursisten uit de drie studiegebieden geadviseerd te hebben om de cursus niet aan te vangen.

Hierbij aansluitend werd onderzocht of het feit dat de opleiding niet verplicht was, cursisten deed twijfelen om de cursus aan te vatten. Voor NT2-cursisten blijkt het niet-verplichte karakter van de opleiding geen rol te spelen, terwijl 9.5% van de MO-cursisten en 15.1% van de ICT-cursisten wel aangeven dat ze hierdoor twijfelden om de opleiding te starten.

3.2.1.3.3. Praktische barrières als knelpunt

Vervolgens werd ingegaan op twee mogelijke praktische barrières: de kostprijs van de opleiding en de moeilijkheid om naar de les te komen, bijvoorbeeld omwille van vervoersproblemen of de combinatie met werk of gezin. Zoals uit tabel 78 blijkt, vormde

³² De percentages hebben betrekking op alle respondenten, dezen die niet afgeraden werden om de cursus te volgen inbegrepen.

voor 2.2% van de NT2-cursisten de kostprijs een knelpunt. Voor MO- en ICT-cursisten daarentegen blijkt dit geen reden tot twijfel geweest te zijn. Wel speelde bij hen de moeilijkheid om naar de les te komen een belangrijke rol, wat dan weer niet voor NT2-cursisten geldt.

Tabel 78. Aandeel cursisten voor wie praktische barrières een belangrijke reden vormde om te twijfelen om de opleiding aan te vatten per CBE-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	NT2	MO	ICT
Opleiding was te duur	2.1	0	0
Kon moeilijk naar de les komen	0	9.5	4.3

3.2.1.3.4. Persoonlijke/sociale barrières als knelpunt

Een laatste mogelijke barrière die bevroegd werd, is van persoonlijke/sociale aard. Vooral ICT-cursisten geven aan dat ze zich om de één of andere reden (leeftijd, gezondheidstoestand, capaciteiten, voorkennis, ...) niet goed genoeg voelden, en daardoor twijfelden om de cursus aan te vatten. Voor NT2-cursisten blijkt dit niet het geval te zijn (zie tabel 79).

Tabel 79. Aandeel cursisten voor wie persoonlijke/sociale barrières een belangrijke reden vormden om te twijfelen om de opleiding aan te vatten per CBE-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	NT2	MO	ICT
Voelde zich niet goed genoeg	0	4.8	7.5

3.2.1.4. Wat zijn de hefboomen voor de toegang tot een CVO/CBE-opleiding?

Vervolgens onderzochten we om welke reden de cursisten de opleiding aangevangen hebben. In eerste instantie wordt nagegaan of de verwachting dat de cursus tegemoet komt aan bepaalde behoeftes een belangrijke reden vormde om de cursus te starten (3.2.1.4.1). Daarna wordt onderzocht of steun en verplichting om de opleiding te volgen een mogelijke hefboom vormden (3.2.1.4.2).

3.2.1.4.1. Productbehoefte als hefboom

Een eerste mogelijke reden waarom cursisten een opleiding aanvatten, is hun verwachting dat bepaalde productbehoefte, van sociale, persoonlijke of professionele aard, hierdoor ingevuld worden. Voor elk van de drie studiegebieden blijkt de behoefte om bij te leren de belangrijkste drijfveer te vormen. Daarnaast primeren per studiegebied specifieke productbehoefte: zo volgen NT2-cursisten verhoudingsgewijs vaker de opleiding om een diploma behalen, werk te vinden of beter te functioneren in hun huidige job, wat van minder belang is voor MO- en ICT-cursisten. Voor deze laatste groepen is de mogelijkheid om bij te leren en het plezier een grotere drijfveer dan bij NT2-cursisten. Zowel NT2- als MO-cursisten vinden het sociale aspect van de opleiding (nieuwe mensen leren kennen) belangrijk, waar dit bij ICT-cursisten in mindere mate zo is (zie tabel 80).

Tabel 80. Aandeel cursisten voor wie volgende productbehoefte een belangrijke reden vormden om de opleiding aan te vatten per CBE-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	NT2	MO	ICT
Nieuwe mensen leren kennen	44.7	46	21.3
Iets bijleren	57.4	79.4	92.5
Een diploma behalen	42.6	6.3	6.5
Omwille van het plezier	25.5	39.7	39.8
Voor werk/om werk te vinden	46.8	17.5	1.1
Vorbereiden op een andere opleiding	19.1	3.2	2.2

3.2.1.4.2. Steun en verplichting als hefboom

Daarnaast geeft 80.4% van de NT2-cursisten, 72.6% van de MO-cursisten en 59.1% van ICT-cursisten aan de cursus aangevat te hebben op advies van bepaalde personen en/of instanties. Tabel 81 geeft weer om welke personen en/of instanties het gaat.³³

Tabel 81. Aandeel cursisten dat geadviseerd werd om de opleiding te volgen per CBE-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

³³ De percentages hebben betrekking op alle respondenten, dezen die niet geadviseerd werden inbegrepen.

	NT2	MO	ICT
door werkgever	8.5	11.1	1.1
door familie, vrienden, collega's	27.7	44.4	55.3
door VDAB	43.5	3.2	0
door OCMW	25.5	6.3	0
door CVO	0	0	2.2
door CBE	8.5	19	3.2
door Huis van het Nederlands	17	0	1.1

Binnen elk van de drie studiegebieden blijken familie, vrienden en collega's een belangrijke rol te spelen: voor MO- en ICT-cursisten zijn ze de belangrijkste adviseurs, terwijl NT2-cursisten in de eerste plaats door de VDAB geadviseerd werden om de cursus te volgen. Bij deze groep speelt ook het OCMW een belangrijke rol, net als het Huis van het Nederlands. MO-cursisten blijken behalve door familie, vrienden en collega's vooral door het CBE zelf geadviseerd te zijn.

Sommige cursisten geven aan dat ze de opleiding (onder meer) hebben aangevat omdat ze hiertoe verplicht waren. Voor 21.3% van de NT2-cursisten en 1.1% van de ICT-cursisten was het verplichte karakter van de opleiding een belangrijke reden om deze aan te vatten. Van de MO-cursisten geeft niemand aan dat dit een belangrijke reden was.

Los van de vraag of men de opleiding aanvatte omwille van de verplichting hiervan, geeft 66% van NT2-cursisten, 4.8% van de MO-cursisten en 2.1% van de ICT-cursisten aan verplicht te zijn om de opleiding te volgen. Van de cursisten die hiertoe verplicht werden, blijken NT2-ers vooral door de VDAB (61.3%), het OCMW (32.3%) en de werkgever (12.5%) doorverwezen worden. MO-cursisten worden vooral door de werkgever (66.7%) en VDAB (33.3%) verplicht om de opleiding te volgen. Het OCMW verplichtte niemand hiertoe. Van de ICT-cursisten werd 50% door het OCMW en 50% door de werkgever doorverwezen, en niemand door het OCMW.

3.2.1.5. Wat zijn de knelpunten voor de verderzetting van een CVO/CBE-opleiding?

Vervolgens vroegen we de respondenten of ze de opleiding al dan niet verder willen zetten. ICT-cursisten zijn verhoudingsgewijs het vaakst van plan om hun opleiding te

vervolgen: bijna de helft (47.1%) geeft aan dit van plan te zijn. De meerderheid van de NT2- en MO-cursisten stelt de opleiding niet te zullen verderzetten omdat er geen vervolg is, wat ook ICT-cursisten frequent vermelden. Een kleine groep van de NT2- en ICT-cursisten geeft aan de opleiding niet te willen vervolgen, wat voor geen enkele MO-cursist het geval is (zie tabel 82).

Tabel 82. Aandeel cursisten dat de opleiding al dan niet wenst verder te zetten per CBE-studiegebied in %

	NT2	MO	ICT
Zet de opleiding verder	17.8	25	47.1
Zet de opleiding niet verder	4.4	0	2.4
Geen vervolgopleiding meer	68.9	65.4	40
Weet het nog niet	8.9	9.6	10.6

Aan de 4.4% NT2-cursisten en de 2.4% ICT-cursisten die niet van plan zijn om hun opleiding verder te zetten, werd gevraagd om de belangrijkste redenen hiervoor aan te geven. ICT-cursisten vermeldden als belangrijkste reden dat ze niets meer kunnen bijleren en dat ze niet (meer) verplicht zijn om de opleiding te volgen. NT2-cursisten gaven geen precieze reden voor hun stopzetting.

3.2.1.6. Wat zijn de hefboomen voor de verderzetting van een CVO/CBE-opleiding?

De cursisten die wel van plan zijn om de opleiding verder te zetten (NT2: 17.8%, MO: 25%; ICT: 47.1%), werden gevraagd om hiervoor de belangrijkste redenen aan te geven.

In de eerste plaats peilden we of cursisten hun opleiding verderzetten om bepaalde sociale, persoonlijke of professionele productbehoefte in te lossen. Net als bij de aanvang van de opleiding, blijkt de mogelijkheid om iets bij te leren een belangrijke drijfveer om verder te gaan met de opleiding: dit geldt voor meer dan drie vierde van de NT2- en MO-cursisten, en ruim 9 op 10 van de ICT-cursisten. NT2-cursisten vinden daarnaast de mogelijkheid om een diploma te halen een belangrijke hefboom, wat voor MO- en ICT-cursisten van beperkter belang is. Deze laatste groepen vinden dan weer

contact houden met medecursisten en het plezier van de opleiding van groot belang (zie tabel 83).

Tabel 83. Aandeel cursisten voor wie volgende productbehoefes een belangrijke reden vormen om de opleiding verder te zetten per CBE-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	NT2	MO	ICT
Contact houden met medecursisten	25	38.5	32.5
Iets bijleren	75	75	92.5
Een diploma behalen	50	8.3	7.3
Omwille van het plezier	12.5	38.5	30
Voor werk/om werk te vinden	25	8.3	2.5
Vorbereiden op een andere opleiding	12.5	7.7	2.5

Geen enkele cursist gaf aan dat het verplichte karakter van de cursus een belangrijke reden vormt om de cursus verder te zetten.

3.2.1.7. Op welke manier heeft men de opleiding leren kennen?

Tabel 84 vat samen hoe de cursisten de opleiding hebben leren kennen. MO- en ICT-cursisten werden vooral via familie, vrienden en collega's geïnformeerd. Hetzelfde geldt voor een aanzienlijk deel van de NT2-cursisten, maar de belangrijkste rol is daar toch weggelegd voor de Huizen van het Nederlands en de VDAB. Ook het OCMW en het CBE zelf zijn voor deze groep van groot belang. Bij OM- en ICT-cursisten zijn naast familie, vrienden en collega's ook folders/affiches/brochures een belangrijke informatiebron. OM-cursisten worden, net als NT2-cursisten, relatief vaak geïnformeerd door het CBE, wat bij ICT-cursisten eerder zelden het geval is.

Tabel 84. Manier waarop men opleiding leerde kennen per CBE-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	NT2	MO	ICT
Folder/affiche/brochure	15.2	27	21.5
Internet/TV/radio/tijdschrift	2.1	16	4.3
Familie, vrienden, collega's	32.6	57.1	66.7
Werkgever	4.3	1.6	3.2
VDAB	37	6.5	1.1

OCMW	30.4	6.3	4.3
Huis van het Nederlands	38.3	1.6	2.2
CBE	28.3	24.2	3.2
CVO	2.2	1.6	6.5

3.2.2. CVO

In wat volgt worden de onderzoeksvragen geanalyseerd voor de twee CVO-opleidingen die het meeste lesuursisten tellen. Concreet worden de onderzoeksvragen beantwoord voor de opleidingen talen en ICT. Eerst wordt het profiel van deze cursisten beschreven (3.2.2.1) en de mate waarin kansengroepen binnen deze studigebieden aanwezig zijn (3.2.2.2). Vervolgens wordt nagegaan wat de knelpunten (3.2.2.3) en hefbomen (3.2.2.4) bij de toegang tot de opleiding, en de knelpunten (3.2.2.5) en hefbomen (3.2.2.6) bij de verderzetting van de opleiding waren. In een laatste punt wordt aangegeven hoe de cursist de opleiding heeft leren kennen (3.2.2.7).

3.2.2.1. Wat is het profiel van de CVO-cursist?

Wat het profiel van de cursisten betreft, werden drie aspecten in kaart gebracht: persoonsgegevens (3.2.2.1.1), gegevens inzake opleiding en werk (3.2.2.1.2) en gegevens in verband met het gezin (3.2.2.1.3).

3.2.2.1.1. Persoonsgegevens

ICT-cursussen trekken ongeveer evenveel mannen als vrouwen aan, terwijl taalcursussen vooral bij vrouwen populair zijn (zie tabel 85).

Tabel 85. Aandeel cursisten naar geslacht per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Man	36.7	49.3
Vrouw	63.3	50.7

Wat de leeftijd van de cursisten betreft, blijkt dat ICT-cursisten over het algemeen een hogere leeftijd hebben: meer dan 90% van deze cursisten is 50 jaar of ouder. Cursisten die een taalopleiding volgen, situeren zich vooral in de leeftijdscategorie van 50 tot 46 jaar, al is een aanzienlijk deel (40.7%) tussen de 25 en 49 jaar (zie tabel 86).

Tabel 86. Aandeel cursisten naar leeftijdscategorie per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
18-24 jaar	1.1	0
25- 34 jaar	17.6	1.5
35-49 jaar	23.1	7.4
50-64 jaar	47.3	60.3
65 jaar en ouder	11	30.9

Hoewel de overgrote meerderheid van de cursisten Nederlandstalig is, trekken taalcursussen niet iets meer cursisten aan die het Nederlands niet als moedertaal hebben, in vergelijking met ICT-cursussen (zie tabel 87).

Tabel 87. Aandeel cursisten naar moedertaal per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Nederlands	92.2	95.8
Andere/onbekend	7.8	4.2

Cursisten die een taalopleiding volgen, gebruiken het Nederlands het vaakst als thuistaal. Niettemin spreekt van beide cursistengroepen de overgrote meerderheid thuis Nederlands met ouders, partner of kinderen (zie tabel 88).

Tabel 88. Aandeel cursisten naar thuistaal per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Nederlands	95.6	85.9
Andere/onbekend	4.4	14.1

Tabel 89 illustreert dat taalcursussen vaker niet-Belgen (vooral Nederlanders) aantrekken dan ICT-cursussen: nog geen 38% van deze eerste groep is Belg.

Tabel 89. Aandeel cursisten naar huidige nationaliteit per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Belgisch	37.4	66.7
Andere/onbekend	62.6	33.3

Wanneer wordt uitgegaan van de nationaliteit bij de geboorte, blijkt opnieuw dat cursisten die een taalopleiding volgen vaker geen Belg waren bij hun geboorte, terwijl twee derde van de ICT-cursisten wel Belg was (zie tabel 90).

Tabel 90. Aandeel cursisten naar nationaliteit bij de geboorte per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Belgisch	35.6	66.2
Andere/onbekend	64.4	33.8

Wanneer we cursisten die niet in België wonen buiten beschouwing laten, dan blijkt dat taalcursussen bijna 14% en ICT-cursussen bijna 6% allochtonen aantrekken (zie tabel 91).

Tabel 91. Aandeel cursisten naar afkomst per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Autochtoon	86.1	94.1
Allochtoon	13.9	5.9

3.2.2.1.2. Opleiding en werk

Taalcursisten blijken over het algemeen een langere schoolloopbaan te hebben: bijna 70% ging na 18 jaar nog naar school, ten opzichte van slechts een kleine 40% van de ICT-curisten (zie tabel 92).

Tabel 92. Aandeel cursisten naar schoolloopbaan per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
0-6 jaar	2.4	0
7-12 jaar	1.2	1.6
13-14 jaar	3.5	4.9
15-16 jaar	3.5	8.2

17-18 jaar	22.1	45.9
19-20 jaar	22.1	9.8
21-25 jaar	32.6	21.2
Meer dan 25 jaar	12.6	8.4

Daarnaast werd gevraagd of men een diploma behaalde in België. Voor meer dan 40% van de taalcursisten is dit niet het geval, terwijl hetzelfde geldt voor slechts een kwart van de ICT-cursisten (zie tabel 93).

Tabel 93. Aandeel cursisten naar diploma behaald in België per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Geen	40.3	25.8
Lager onderwijs	3.9	4.5
Eerste en tweede graad/lager secundair onderwijs	6.5	28.8
Derde graad/hoger secundair onderwijs	19.5	24.2
Hogeschool	16.9	15.2
Universiteit	13	1.5

Bijna de helft van de cursisten talen werkt als bediende, ten opzichte van slechts 7.7% van de ICT-cursisten. ICT-cursussen trekken dan weer overwegend (brug)gepensioneerden aan (zie tabel 94).

Tabel 94. Aandeel cursisten naar hoofdberoep per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Arbeider	16.7	12.3
Bediende	47.4	7.7
Zelfstandige/vrij beroep/helper	6.4	12.3
Werkloos	5.1	12.3
(brug)gepensioneerd	19.2	49.2
Volledige loopbaanonderbreking of tijdskrediet	0	0
Leerling/student	1.3	0
Blijvend werkongeschikt	3.8	6.2

ICT-cursussen blijken vaker dan taalcursussen gevolgd te worden door cursisten die gehinderd worden door een ziekte, aandoening of handicap bij het uitoefenen van een job: voor deze laatste groep gaat het om 3.4%, ten opzichte van 14.5% van de ICT-groep (zie tabel 95).

Tabel 95. Aandeel cursisten met (g)een arbeidshandicap per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Arbeidshandicap	3.4	14.5
Geen arbeidshandicap	95.5	83.9
Weet het niet	1.1	1.6

3.2.2.1.3. Gezin

Wat de gezinskenmerken van de CVO-cursisten betreft, blijkt in de eerste plaats dat ICT-cursussen meer gehuwde cursisten aantrekken dan taalcursussen, en minder weduwes/weduwenaars gehuwde en gescheiden cursisten (zie tabel 96).

Tabel 96. Aandeel cursisten naar burgerlijke staat per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Ongehuwd	24.7	7.2
Gehuwd	61.8	85.5
Gescheiden	7.9	4.3
Weduwe/weduwenaar	5.6	2.9

Tabel 97 toont aan dat ICT-cursisten ten opzichte van de overige groep het vaakst samenwonen met een partner, terwijl taalcursisten vaker geen partner hebben of niet samenwonen met hun partner.

Tabel 97. Aandeel cursisten naar leefsituatie met partner per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Samenwonend met partner	69.9	90.7
Niet-samenwonend met partner	18.1	3.7
Geen partner	12	5.6

Taalcursisten hebben wel vaker thuiswonende kinderen, waar dit bij ICT-cursisten slechts voor een klein kwart het geval is (zie tabel 98).

Tabel 98. Aandeel cursisten naar aantal thuiswonende kinderen per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Geen thuiswonende kinderen	63.5	76.7
Thuiswonende kinderen	36.5	23.3

3.2.2.2. In welke mate zijn kansengroepen vertegenwoordigd aan de CVO's?

Zoals tabel 91 illustreert, zijn **allochtonen** vooral aanwezig bij taalcursussen, vaker dan bij ICT-cursussen: respectievelijk 13.9% en 5.9% van de cursistengroep is van allochtone afkomst.

Uit tabel 86 blijkt dat cursisten uit de **leeftijdscategorie van 50 tot en met 64 jaar** sterk vertegenwoordigd zijn, zowel binnen taalcursussen (47.3%) als ICT-cursussen (60.3%).

Zoals reeds gezegd, is het moeilijker om na te gaan in welke mate de verschillende CVO-opleidingen **kortgeschoolden** tellen, omdat onduidelijk is of cursisten zonder Belgisch diploma al dan niet in bezit zijn van een erkend buitenlands diploma. Op basis van tabel 92 en 93 kan geconcludeerd worden dat cursisten die een taalopleiding volgen vermoedelijk hoger geschoold zijn dan ICT-cursisten, ook al behaalden ze verhoudingsgewijs minder vaak een Belgisch diploma. Dit kan verklaard worden door de aanwezigheid van een aanzienlijk aantal Nederlandse cursisten, die weliswaar geen Belgisch diploma behaalden, maar - afgaand op de duur van hun schoolcarrière - hoger geschoold lijken.

Ten slotte valt het relatief grote aandeel **arbeidsgehandicapten** bij ICT-cursisten op, in verhouding tot taalcursisten: 14.5% van de ICT-cursisten stelt te lijden aan een aandoening, ziekte of handicap die kan hinderen bij het werk en 6.2% is blijvend werkongeschikt (zie tabel 94 en 95).

3.2.2.3. Wat zijn de knelpunten voor de toegang tot een CVO-opleiding?

Vervolgens werd onderzocht omwille van welke factoren de cursisten eventueel getwijfeld hebben om zich in te schrijven voor een taal cursus of ICT-opleiding.

Van de taal cursisten geeft 54.4% aan op geen enkele manier getwijfeld te hebben, terwijl dit bij ICT-cursisten 36.1% is. Aan de cursisten die wel twijfelden, werd gevraagd om de belangrijkste redenen hiervoor aan te geven.³⁴

In een eerste punt wordt nagegaan of cursisten twijfelden omdat ze vreesden dat de opleiding niet aan hun behoeftes zou voldoen (3.2.2.3.1). Vervolgens wordt besproken of het gebrek aan steun en verplichting een ontradende factor vormde (3.2.2.3.2), gevolgd door praktische problemen (3.2.2.3.3) en persoonlijke/sociale barrières (3.2.2.3.4).

3.2.2.3.1. Niet-ingevulde productbehoefes als knelpunt

In de eerste plaats konden de cursisten aangeven of hun twijfel te maken had met de verwachting dat de opleiding niet aan hun behoeftes zou voldoen. Zowel ICT- als taal cursisten lieten zich vooral afschrikken door het feit dat ze de medecursisten niet kenden (11.1% en 6.6%) en de opleiding in het dagelijkse leven niet van pas kwam (8.5% en 6.7%) (zie tabel 99).

Tabel 99. Aandeel cursisten voor wie het niet-invullen van volgende productbehoefes een belangrijke reden vormde om te twijfelen om de opleiding aan te vatten per CVO-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	TALEN	ICT
Kende de andere cursisten niet	6.6	11.1
Opleiding kwam in het dagelijkse leven niet van pas	6.7	8.5
Onderwerp was niet interessant	0	5.6
Opleiding leidde niet tot een diploma	0	0
Opleiding leek niet leuk	0	0
Opleiding kwam niet van pas om een (nieuwe) job te vinden of promotie te maken	1.1	1.4
Opleiding kon niet vermijden dat men job verliest of degradeert	0	0

³⁴ Onderstaande percentages gelden steeds voor alle respondenten, degenen die niet twijfelden inbegrepen.

Opleiding kwam niet van pas om werk beter uit te voeren	1.1	1.4
Opleiding bereidde niet voor op een andere opleiding	0	0

3.2.2.3.2. Gebrek aan steun en verplichting als knelpunt

Daarnaast vormt het gebrek aan steun en verplichting om de opleiding te volgen mogelijk een ontradende factor.

In de eerste plaats bleek niemand van de taalcursisten en 19.4% van de ICT-cursisten de raad gekregen te hebben om de cursus niet te volgen. ICT-cursisten werden uitsluitend door familie, vrienden en collega's en het CVO zelf geadviseerd om de opleiding niet aan te vatten.

Hierbij aansluitend werd onderzocht of het feit dat de opleiding niet verplicht was, cursisten deed twifelen om de cursus aan te vatten. 14.4% van de taalcursisten en 29.2% van de ICT-cursisten vermeldden dat ze hierdoor inderdaad twifelden om de opleiding te starten.

3.2.2.3.3. Praktische barrières als knelpunt

Vervolgens werd ingegaan op mogelijke praktische barrières. Zoals uit tabel 100 blijkt, bestond zowel voor taal- als ICT-cursisten het belangrijkste probleem erin dat het tijdstip van de les niet goed paste (20% en 18.1%). Taalcursisten vermeldden ook relatief vaak dat ze vreesden dat ze minder tijd voor hun partner of gezin zouden overhouden (8.9%), terwijl ICT-cursisten veeleer twifelden omdat ze de opleiding te duur vonden.

Tabel 100. Aandeel cursisten voor wie praktische barrières een belangrijke reden vormde om te twifelen om de opleiding aan te vatten per CVO-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	TALEN	ICT
Opleiding was te duur	3.3	5.6
School moeilijk bereikbaar	2.2	0
Tijdstip van de les paste niet goed	20	18.1
Vrees dat men opleiding niet kon afmaken (bv. door verhuis)	3.3	1.4
Vrees dat opleiding moeilijk te combineren was met andere opleiding	1.1	2.8

Vrees dat men minder tijd zou overhouden voor partner/gezin	8.9	1.4
Vrees dat men minder tijd zou overhouden voor werk	6.7	1.4
Vrees dat men minder tijd zou overhouden voor vrienden, familie, hobby's	4.4	1.4

3.2.2.3.4. Persoonlijke/sociale barrières als knelpunt

Een laatste mogelijke barrière die bevroegd werd, is van persoonlijke/sociale aard. Vooral ICT-cursisten geven aan dat ze vreesden dat de opleiding te moeilijk zou zijn, en daardoor twijfelden om de cursus aan te vatten (zie tabel 101).

Tabel 101. Aandeel cursisten voor wie persoonlijke/sociale barrières een belangrijke reden vormden om te twijfelen om de opleiding aan te vatten per CVO-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	TALEN	ICT
Vrees dat de opleiding te moeilijk was	6.7	14.1
Voelde zich niet gezond genoeg	2.2	0
Voelde zich te oud	3.3	4.2
Voelde zich beschaamd	0	0

3.2.2.4. Wat zijn de hefboomen voor de toegang tot een CVO-opleiding?

Vervolgens onderzochten we om welke reden de cursisten de opleiding aangevangen hebben. In eerste instantie werd nagegaan of de verwachting dat de cursus tegemoet zou komen aan bepaalde behoeftes een belangrijke reden vormde om de cursus te starten (3.2.2.4.1). Daarna werd onderzocht of steun en verplichting om de opleiding te volgen een hefboom waren (3.2.2.4.2).

3.2.2.4.1. Productbehoefte als hefboom

Een eerste mogelijke reden waarom cursisten een opleiding aanvatten, is hun verwachting dat bepaalde productbehoefte, van sociale, persoonlijke of professionele aard, hierdoor ingevuld worden. Zowel taal- als ICT cursisten geven aan de opleiding vooral te volgen voor het plezier, om iets te leren dat in het dagelijkse leven kan gebruikt worden en om iets te leren over een thema dat ze interessant vinden. Taalcursisten geven vaker dan ICT-cursisten aan les te volgen om professionele redenen (zie tabel 102).

Tabel 102. Aandeel cursisten voor wie volgende productbehoefte een belangrijke reden vormden om de opleiding aan te vatten per CVO-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	TALEN	ICT
Nieuwe mensen leren kennen	12.2	11.3
Iets bijleren om in het dagelijkse leven te gebruiken	52.2	57.7
Iets bijleren over een onderwerp dat interessant is	32.2	36.1
Een diploma behalen	8.9	5.6
Omwille van het plezier	63.3	52.1
Meer kans maken om een (nieuwe) job te vinden of promotie te maken	8.9	1.4
Minder risico lopen om job te verliezen of te degraderen	1.1	0
Iets bijleren om werk beter te kunnen uitvoeren	18.7	8.3
Voorbereiden op een andere opleiding	0	1.4

3.2.2.4.2. Steun en verplichting als hefboom

Daarnaast geeft 73.3% van de taalcursisten en 52.1% van ICT-cursisten aan de cursus aangevat te hebben op advies van bepaalde personen en/of instanties. Tabel 103 geeft weer om welke personen en/of instanties het gaat.³⁵

Tabel 103. Aandeel cursisten dat geadviseerd werd om de opleiding te volgen per CVO-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	TALEN	ICT
door werkgever	1.1	1.4
door familie, vrienden,	24.4	45.8

³⁵ De percentages hebben betrekking op alle respondenten, dus ook dezen die niet geadviseerd werden om de opleiding te volgen.

collega's door VDAB	0	1.4
door OCMW	0	0
door CVO	1.1	1.4
door CBE	0	0
door Huis van het Nederlands	0	0

Binnen beide studiegebieden blijken familie, vrienden en collega's de grootste rol te spelen. Daarnaast werden taal- en ICT-cursisten door de werkgever en het CVO geadviseerd, terwijl ICT-cursisten ook door de VDAB doorverwezen werden.

Sommige cursisten geven aan dat ze de opleiding (onder meer) hebben aangevat omdat ze hiertoe verplicht waren. Voor 1.1% van de taalcursisten en 2.8% van de ICT-cursisten was het verplichte karakter van de opleiding een belangrijke reden om deze aan te vatten.

Los van de vraag of men de opleiding aanvatte omwille van de verplichting hiervan, gaf niemand van de ICT-cursisten en 1.1% van de taalcursisten aan verplicht te zijn om de opleiding te volgen. Er werd niet gepreciseerd door welke persoon of instantie men hiertoe verplicht werd.

3.2.2.5. Wat zijn de knelpunten voor de verderzetting van een CVO-opleiding?

Vervolgens vroegen we de respondenten of ze de opleiding al dan niet verder willen zetten. ICT-cursisten zijn het vaakst van plan om hun opleiding te vervolgen: meer dan 90% geeft aan dit van plan te zijn. Slechts een kleine groep – 1.1% van de taalcursisten en 1.4% van de ICT-cursisten - geeft aan de opleiding niet te willen vervolgen (zie tabel 104).

Tabel 104. Aandeel cursisten dat de opleiding al dan niet wenst verder te zetten per CVO-studiegebied in %

	TALEN	ICT
Zet de opleiding verder	84.4	91.3
Zet de opleiding niet verder	1.1	1.4
Geen vervolgopleiding meer	6.7	1.4
Weet het nog niet	7.8	5.8

Aan de cursisten die niet van plan zijn om hun opleiding verder te zetten, werd gevraagd om de belangrijkste redenen hiervoor aan te geven. ICT-cursisten vermeldden als belangrijkste reden dat ze vreesden minder tijd over te houden voor hun partner of gezin, terwijl taalcursisten aangeven ermee te stoppen omdat ze niet langer verplicht zijn om de cursus te volgen.

3.2.2.6. Wat zijn de hefbomen voor de verderzetting van een CVO-opleiding?

De cursisten die wel van plan zijn om de opleiding verder te zetten (talen: 84.4%, ICT: 91.3%), werden gevraagd om hiervoor de belangrijkste redenen aan te geven.

In de eerste plaats peilden we of cursisten hun opleiding verderzetten om bepaalde sociale, persoonlijke of professionele productbehoefte in te lossen. Cursisten die een taalopleiding volgen, zeggen deze vooral te willen verderzetten omwille van het plezier (61.8%). Hoewel dit ook voor ICT-cursisten een belangrijke drijfveer is (54%), willen zij toch vooral doorgaan met de cursus om iets bij te leren om in het dagelijkse leven te gebruiken (65.1%) (zie tabel 105).

Tabel 105. Aandeel cursisten voor wie volgende productbehoefte een belangrijke reden vormen om de opleiding verder te zetten per CVO-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	TALEN	ICT
Contact houden met medecursisten	28.6	25.4
Iets bijleren om in het dagelijkse leven te gebruiken	36.8	65.1
Iets bijleren over een onderwerp dat interessant is	24.7	36.5
Een diploma behalen	15.8	3.2
Omwille van het plezier	61.8	54
Meer kans maken om een (nieuwe) job te vinden of promotie te maken	5.3	1.6
Minder risico lopen om job te verliezen of te degraderen	1.3	0
Iets bijleren om werk beter te kunnen uitvoeren	10.5	4.8
Vorbereiden op een andere opleiding	0	3.2

Geen enkele ICT-cursist en 1.3% van de taalcursisten gaf aan dat het verplichte karakter van de cursus een belangrijke reden vormt om de cursus verder te zetten.

3.2.2.7. Op welke manier heeft men de opleiding leren kennen?

Tabel 106 vat samen hoe de cursisten de opleiding hebben leren kennen. Beide groepen werden vooral via familie, vrienden en collega's geïnformeerd. Ook folders/affiches/brochures zijn een belangrijke informatiebron. Taalcursisten informeerden zich via media als internet, tv, radio of tijdschriften, wat voor ICT-cursisten opvallend minder vaak het geval is (31.1% ten opzichte van 6.9%). Ten slotte leerde ongeveer 10% van beide groepen de opleiding kennen via het CVO zelf.

Tabel 106. Manier waarop men opleiding leerde kennen per CVO-studiegebied in % (meerdere antwoorden mogelijk)

	TALEN	ICT
Folder/affiche/brochure	25.6	26.8
Internet/TV/radio/tijdschrift	31.1	6.9
Familie, vrienden, collega's	49.5	54.2
Werkgever	1.1	0
VDAB	0	1.4
OCMW	0	0
Huis van het Nederlands	0	1.4
CBE	0	0
CVO	10	11.3

4. CONCLUSIE

In opdracht van Vzw Provoli voerde onderzoeksinstituut SEIN van de Universiteit Hasselt eind 2010 een onderzoek uit bij de cursisten van de Centra voor VolwassenenOnderwijs en Centra voor BasisEducatie in Limburg. Dit onderzoek had tot doel om het profiel van de cursisten, de hefbomen en knelpunten die ze ervaren bij de aanvang en eventuele verderzetting van een cursus, de wijze waarop ze de opleiding leerden kennen, hun mening over de huidige opleiding en hun behoeftes, kwantitatief in kaart te brengen. Hiertoe werd een schriftelijke enquêtebevraging georganiseerd bij een representatieve steekproef van 763 CVO-cursisten en 372 CBE-cursisten. Het onderzoek werd beperkt tot de cursisten die les volgen aan een CBE of CVO dat deel uitmaakt van één van de twee Limburgse consortia volwassenenonderwijs, het Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Noord en het Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Zuid.

Doorheen het onderzoek stonden negen onderzoeksvragen centraal. Hieronder wordt voor elk van deze onderzoeksvragen een samenvattend antwoord geformuleerd.

1. Wat is het profiel van de CVO/CBE-cursist?

Uit ons onderzoek blijkt dat de drie opleidingsniveaus elk een apart publiek aantrekken. Zo zijn CBE-cursisten het meest divers qua afkomst, onder meer door hun verschillende nationaliteiten, moedertalen en thuistalen. Het SO – zeker dat in de regio Noord - trekt dan weer een aanzienlijk aantal Nederlanders aan. Daarnaast blijken CBE's gefrequentieerd te worden door een eerder lokaal publiek, terwijl HBO's ook cursisten tellen die zich meer moeten verplaatsen. Wat HBO-cursisten betreft, kunnen twee groepen onderscheiden worden: de ene groep is jonger, vaker ongehuwd en woont meer in bij de ouders dan voor de andere opleidingsniveaus geldt, terwijl de andere groep vaker beroepsactief is en een opleiding combineert met een job, een partner of een gezin (dat vaker jonge kinderen telt). HBO-ers zien de opleiding zelden als pure ontspanning, maar veeleer als een opstap naar een diploma en/of een verbetering op professioneel vlak (zie onderzoeksvraag 4). HBO-cursisten zijn doorgaans ook hoger geschoold dan CBE- en SO-cursisten, maar hebben minder vaak een universitair of hogeschooldiploma. Ze lijken hun HBO-opleiding dan ook wel eens als alternatief voor een opleiding aan de hogeschool of universiteit te zien, wat bevestigd wordt door de vaststelling dat een relatief groot deel (ongeveer een vijfde) een hogeschool- of universitaire opleiding afbrak net voor de HBO-opleiding aanvang. SO-cursisten lijken ten opzichte van HBO-cursisten

meer vrije tijd te hebben (onder meer doordat ze wat ouder zijn, oudere kinderen hebben), wat bevestigd wordt door het feit dat ze in de eerste plaats een cursus volgen omwille van het plezier (zie onderzoeksvraag 4). CBE's trekken dan weer vooral lager geschoolde cursisten aan die niet (meer) werken, en de opleiding volgen omwille van het sociale aspect of om praktische kennis op te doen. Ze zijn ook vaker verplicht om de opleiding te volgen (zie onderzoeksvraag 4).

2. In welke mate zijn de kansengroepen vertegenwoordigd aan de CVO's/CBE's?

Om de aanwezigheid van kansengroepen na te gaan, werd gefocust op de cursisten die in Limburg wonen. Op die manier kon hun aandeel binnen de verschillende opleidingsniveaus vergeleken worden met het aandeel van deze groepen in de volledige Limburgse populatie.

In de eerste plaats stelden we vast dat 19.6% van de Limburgse cursisten als **allochtoon** beschouwd kan worden (44% van het CBE, 12.6% van het SO en 16.7% van het HBO). Gezien op populatieniveau 17.8% allochtoon is, betekent dit dat alleen de CBE's een voldoende aandeel allochtonen aantrekken, voornamelijk dankzij de NT2-cursussen. ICT-cursussen die onderwezen worden binnen het SO zouden zelfs maar 5.9% allochtonen tellen (allochtonen die buiten Limburg wonen inbegrepen).

Verder blijkt in totaal 26.1% tot de leeftijdscategorie van **50 tot en met 64 jaar** te behoren, wat een tweede kansengroep is: 24.9% binnen het SO, 4% binnen het HBO en 34.4% binnen het CBE. Gezien van de meerderjarige populatie in Limburg 24.9% tussen de 50 en 64 jaar is, betekent dit dat deze leeftijdsgroep voldoende participeert aan SO-opleidingen en meer dan voldoende aan CBE-opleidingen. Binnen HBO-opleidingen is er dan weer een sterke ondervertegenwoordiging merkbaar.

Daarnaast blijkt 38% **kortgeschoold** te zijn. Het betreft 73.4% van de CBE-cursisten, 29% van de SO-cursisten en 19.2% van de HBO-cursisten. Gezien het aandeel kortgeschoolden in de Limburgse populatie 29.3% bedraagt, kunnen we stellen dat ze voldoende vertegenwoordigd zijn binnen CBE- en SO-opleidingen, en ondervertegenwoordigd binnen HBO-opleidingen.

Blijvend arbeidsongeschikten maken ten slotte 2.8% uit: 4.6% van het CBE, 2.4% van het SO en 0% van het HBO. Gezien slechts 0.2% van de Limburgse meerderjarige bevolking blijvend arbeidsongeschikt is, kan geconcludeerd worden dat - behalve wat het HBO betreft - arbeidsongeschikten meer participeren dan verwacht kan worden op basis van hun aandeel in de bevolking.

3. Wat zijn de knelpunten voor de toegang tot een CVO/CBE-opleiding?

Wanneer alle opleidingsniveaus samen bekeken worden, dan blijken cursisten het vaakst afgeschrikt te worden door de verwachting dat ze moeilijk naar de les kunnen komen, bijvoorbeeld omwille van het tijdstip of de moeilijke combinatie met werk en privé (22.1%). Vervolgens is de veronderstelling dat men niet goed genoeg is om de opleiding aan te vatten (bv. omwille van de moeilijkheidsgraad van de cursus), een frequent aangehaalde reden (12.8%). Daarnaast gaf 10.4% van de respondenten aan dat het niet-verplichte karakter van de opleiding hen deed twijfelen om de cursus aan te vatten. Verder blijkt het feit dat men de medecursisten niet kende wel eens tot twijfel geleid te hebben (6.8%), net als de veronderstelling dat de opleiding niet tegemoet zou komen aan professionele behoeftes, zoals het vinden van een nieuwe job (6.1%).

Met andere woorden: praktische en persoonlijke/sociale barrières worden het vaakst als knelpunt aangehaald, gevolgd door het gebrek aan verplichting om de cursus te volgen. Een minder frequent knelpunt is de verwachting dat de opleiding specifieke sociale, professionele en persoonlijke productbehoefte niet kan invullen.

Verder dient opgemerkt te worden dat de knelpunten (maar ook de hefboomen) die cursisten ervaren grotendeels samenhangen met hun profiel, zoals uit de samenvatting bij de eerste onderzoeksvraag al bleek. Zo zouden HBO-ers, die doorgaans een actief professioneel en privéleven hebben, de grootste twijfelaars te zijn. Meer dan de andere groepen vrezen ze dat de opleiding moeilijk te combineren is met hun werk, partner, gezin, vrienden of hobby's. Ze vrezen ook vaker dat de opleiding voor hen te moeilijk is.

4. Wat zijn de hefboomen voor de toegang tot een CVO/CBE-opleiding?

Over de opleidingsniveaus heen blijkt de behoefte om bij te leren (76.5%) de belangrijkste reden te vormen om met de opleiding te starten. Cursisten blijken ook vaak een opleiding aan te vatten omwille van het plezier (41.2%), om professionele behoeftes in te vullen (33.1%) of om een diploma te behalen (25.6%). Verder heeft 17.1% de opleiding aangevat om nieuwe mensen te leren kennen (5.6%). Slechts 1.7% stelt de opleiding gestart te zijn louter omwille van de verplichting hiervan.

De specifieke hefboomen per opleidingsniveau werden reeds vermeld bij de bespreking van de eerste onderzoeksvraag: HBO-cursisten willen vooral een diploma behalen, terwijl SO-cursisten een opleiding volgen voor het plezier of om bij te leren. Voor CBE-cursisten gelden dezelfde aspecten, maar zij vinden duidelijk ook het sociale aspect van groot belang.

5. Wat zijn de knelpunten voor de verderzetting van een CVO/CBE-opleiding?

De overgrote meerderheid van de cursisten is van plan om de opleiding verder te zetten, na afronding van de huidige module of richtgraad. Wie toch wil stoppen, werd gevraagd om hiervoor de belangrijkste redenen te geven. CBE-cursisten blijken te willen stoppen omdat ze niets meer kunnen bijleren en de cursus niet (meer) verplicht is. SO-cursisten geven aan de cursus te zullen stopzetten omdat ze niets kunnen bijleren, de cursus niet (meer) verplicht is, het lesmoment niet goed past, ze vrezen minder tijd voor partner/gezin en hun werk over te houden en ze zich te oud voelen. HBO-cursisten vermelden alleen dat ze vrezen door de opleiding geen tijd meer over te houden voor partner/gezin en hun werk.

6. Wat zijn de hefbomen voor de verderzetting van een CVO/CBE-opleiding?

De hefbomen voor de verderzetting komen in grote mate overeen met deze die bij de toegang vermeld werden (zie onderzoeksvraag 4). Over alle opleidingsniveaus heen willen cursisten de opleiding vooral verderzetten om bij te leren (66.5%) en voor het plezier (40.8%). Daarnaast zijn tussen de verschillende opleidingsniveaus een aantal verschillen merkbaar: CBE-cursisten volgen de cursus vooral om bij te leren (87%), terwijl HBO-cursisten in de eerste plaats een diploma willen behalen (64.5%). SO-cursisten willen de cursus vooral vervolgen omwille van het plezier.

7. Op welke manier heeft men de huidige opleiding leren kennen?

Cursisten blijken vooral door familie, vrienden en collega's geïnformeerd te zijn over de opleiding (45.4%). Ook folders, affiches of brochures (29.4%) en allerhande media (24.7%) vormen een belangrijke bron van informatie. Daarnaast werden vooral CBE-cursisten ook geïnformeerd door het CBE zelf (14.2%), het OCMW (10.2%), de VDAB (9.7%) en het Huis van het Nederlands (7.4%). Bij SO- en HBO-cursisten speelt het CVO (11.2% en 12.7%) een belangrijke rol, terwijl een aanzienlijk deel van de HBO-cursisten ook geïnformeerd werd door de VDAB (21.6%). Over het algemeen kan gesteld worden dat CBE's en CVO's eerder zelden naar elkaar doorverwijzen.

Daarnaast werden uitsluitend voor de CVO-cursisten twee bijkomende onderzoeksvragen opgenomen:

8. In welke mate zijn cursisten tevreden over CVO-opleidingen?

Cursisten blijken over het algemeen tevreden tot zeer tevreden over hun opleiding. Vooral het evenwicht tussen individuele en collectieve oefeningen en het wekelijks aantal cursusuren scoren goed, zowel bij de SO- als de HBO-cursisten. Wat minder positief geëvalueerd wordt, is de wekelijkse voorbereidingstijd: 32.3% van de HBO-cursisten is hier (zeer) ontevreden over, in die zin dat de opleiding te veel voorbereidingstijd vraagt. HBO-cursisten zijn ook minder tevreden over de looptijd van de opleiding (23% is ontevreden of zeer ontevreden). Een aanzienlijk deel van de HBO- én de SO-cursisten ten slotte is (zeer) ontevreden over de inschrijvingsprijs die zelf betaald moest worden (respectievelijk 31.4% en 20.2%).

9. Welke zijn de procesbehoeftes op het vlak van CVO-opleidingen?

Cursisten blijken vooral bijkomende behoefte te hebben aan terrein- of praktijkbezoeken (14.6%) en willen een deel van de cursus via afstandsonderwijs kunnen volgen (14.8%). Vooral HBO-cursisten geven vaak aan deze aspecten te missen in de huidige opleiding. Daarnaast blijkt zowel binnen het SO als het HBO de vraag naar activiteiten met medecursisten buiten de les relatief groot (12.1%). Ten slotte vindt een beperkt deel – vooral HBO-cursisten - taalondersteuning (1.3%) en hulp bij leerproblemen (3.1%) wenselijk.

BIBLIOGRAFIE

Boeren, E. & Nicaise, I. (2009). Onderwijs voor volwassenen, wie neemt deel en waarom? In: Vanderleyden, L., Callens, M. & Noppen, J. (red.), *De sociale staat van Vlaanderen*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, pp. 315-333.

CBE Provincie Antwerpen (2006). *Zonder omwegen. Een kwalitatief onderzoek naar het bereik van Nederlandstalige cursisten voor taal en rekenen*. Deurne: Company & Leyder.

CVLN (2009). *Opleidingsplan 2008-2013. Eerste deel, versie juli 2009*. Hasselt: Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Noord.

CVLZ (2009). *Opleidingsplan Hoofdrapport*. Hasselt: Consortium Volwassenenonderwijs Limburg Zuid.

Baert, H. (1998). Het spel van 'vormingsbehoeften' en 'vormingsnoodzaak' in het levenslang leren. In Katus, J. (red.), *Andragologie in transformatie*. Amsterdam: Boom, pp. 107-118.

De Baere, C. (2006). *Resultaten enquête aanbodsverstrekkers volwassenenonderwijs betreffende de participatie van allochtonen*. Gent: Integratiedienst.

Claessen, J.F.M. (1980). *Moderne vreemde talen uit balans. Een onderzoek naar behoeften aan moderne vreemde talen in relatie tot het vreemde-talenonderwijs*. 's Gravenhage: Stichting voor onderzoek van het onderwijs.

De Hondt, F. (2009). *Literatuuronderzoek: Behoeften van allochtonen in het volwassenenonderwijs in Provincie Limburg*. Hasselt: Provoli.

De Smet, P. & Schatteman, P. (2001). *Behoeftedetectierapport Vlaanderen*. Brussel: Administratie Werkgelegenheid.

De Smet, P. & Schatteman, P. (2002). Subregionale reflecties over educatieve behoeften. *Over.Werk*, 1-2.

Dewallef, S. & Willems, L. (2006). *Edubell: Einddossier. Regio Hasselt/Genk*. Brussel: DIVA.

Dewallef, S., Willems, L. & Kruth, X. (2006). *Edubell: Einddossier. Regio Sint-Truiden*. Brussel: DIVA.

Europese Commissie (2001). *Mededeling van de Commissie. Een Europese ruimte voor levenslang leren realiseren*. Brussel: Directoraat-Generaal Onderwijs en Cultuur; Directoraat-Generaal Werkgelegenheid en Sociale Zaken.

Lenaers, S. (2010). *Behoeftedetectie volwasseneneducatie. Literatuurstudie*. Tussentijdse interne nota.

Lenaers, S. & Van Haegendoren M. (2001). *Vorming op de weg naar integratie. Behoefteteonderzoek: welke volwasseneneducatie voor nieuwkomers en (ex)gedetineerden?* Diepenbeek: SEIN.

Martens, R. & Boekaerts, M. (2008). *Motiveren van studenten in het hoger onderwijs. Theorie en interventies*. Groningen: Wolters-Noordhoff

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Planning en Statistiek (Departement Algemene Zaken en Financiën) (2003). *Het Pact van Vilvoorde in concrete cijfers. De opvolging van de 21 doelstellingen*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, DIVA (2006). *Edubell synthese*. Brussel: DIVA.

Plichart, I. (2003). *Eindrapport onderzoek trajecten alfabetisering NT2*. Leuven: Centrum voor Taal en Migratie/Steunpunt Nederlands als Tweede Taal.

Richterich, R. (1972). *A Model for the Definition of Language Needs of Adults Learning a Modern Language*. Council of Europe, Strasbourg: Committee for Out-of-School Education and Cultural Development.

Van Aevermaet P. & Humblet, I. (1995). De tolerantie van Vlamingen ten aanzien van het Nederlands van niet-Nederlandstaligen. In: Huls, E. & J. Klatter-Folmer (red.), *Artikelen van de tweede sociolinguïstische conferentie*. Delft: Uitgeverij Eburon, pp. 1-20.

Van Woensel, A. (2006). *In het lang en in het breed: levenslang leren in Vlaanderen en Europa*. WAV-Rapport. Leuven: Steunpunt Werkgelegenheid Arbeid en Vorming.

VESOC (2005). *Pact van Vilvoorde 2001-2010. Geactualiseerde versie na mid-term review 2005*. Brussel: VESOC.

WES (2009). *Levenslang leren. Rapportering fase 3: analyse van de vraag van werkgevers naar opleidingen*. Brugge: WES.

Widdowson, H.G. (1981). English for Specific Purposes: Criteria for course design. In: Selinker, L., Tarone, E. & Hanzeli, V. (red.), *English For Academic And Technical Purposes: Studies in Honour of Louis Trimble*. Rowley, Massachusetts: Newbury House, pp. 1-11.

Wijnants, L. (2000). *Taalopleiding Nederlands voor laaggeschoolde anderstaligen in Vlaams-Brabant. Een analyse van vraag en aanbod*. Leuven: Centrum voor Taal en Migratie (ongepubliceerd).

Websites:

<http://www.socialeconomie.be/kansengroepen> (laatst geraadpleegd op 6 oktober 2010)

https://www.werk.be/c-eno/cijfers/conjunctuur/werkzaamheid/116_Werkzoekenden.htm (laatst geraadpleegd op 6 oktober 2010)

European Values Study <http://www.jdsurvey.net/evs/EVSanalyzeQuestion.jsp> (laatste geraadpleegd op 20 oktober 2010)

Kruispuntbank Sociale Zekerheid: http://www.bcsc.fgov.be/sami/2/nl/sami/sami_01.html (laatst geraadpleegd op 20 oktober 2010)